

Evlenme ve Vatandaşlık^(*)

Marriage and Nationality

Prof. Dr. F. Bilge TANRIBİLİR^(**)

Öz

Karşılaştırmalı hukuk verileri devletlerin aile kurumuna yaklaşımına göre evlenme ile vatandaşlık arasında bağlantı kurduklarını göstermektedir. Ailede vatandaşlık birliğini sağlama fikriyle birlikte evlenmenin vatandaşlık kazanılması ve kaybında oynayacağı rol de önem kazanmıştır. İnsan hakları ve kadın haklarındaki gelişmelerle şekillenen uluslararası hukuk metinleri devletlerin vatandaşlık kanunlarını da etkilemiştir. Çalışmamızda önce evlenmenin vatandaşlığa etkisine dair başlıca uluslararası sözleşmelerdeki bu gelişme üzerinde durulacaktır. Daha sonra muhtelif devletlerin vatandaşlık kanunlarında evlenme vatandaşlık ilişkisi hakkında bilgi verilecektir. Çalışmamızın son kısmında Türk Vatandaşlık Hukuku tarihi içinde kabul edilen yasalar ve uygulaması ele alınacaktır. Bu çerçevede özellikle evlenme yoluyla vatandaşlık kazanılması taleplerinin idare tarafından nasıl değerlendirildiği ve bu taleplerin reddi halinde ortaya çıkan uyumsuzluklar hakkında mahkemelerin verdiği kararlar incelenecektir.

Anahtar Kelimeler

Vatandaşlık, Evlenme Yoluyla Vatandaşlık, İçtihatlar, Vatandaşlık Kanunları, Vatandaşlığa İlişkin Milletlerarası Sözleşmeler.

Abstract

Comparative law data show that states establish a connection between marriage and nationality according to their approach to the family institution. Along with the idea of ensuring the unity of nationality between family members, the role of marriage in losing and acquiring nationality has also gained importance. International legal texts shaped by developments in human rights and women's rights have also affected the nationality laws of states. In this study, first of all, developments on the effect of marriage on nationality in the major international conventions will be emphasized. Later, information on the relationship between marriage and nationality will be given in the citizenship laws of various states. In the last part of the study, the acts adopted within the history of Turkish Nationality Law and their applications will be discussed. In this framework, the decision of the court decisions about how the administration evaluates the demands for acquiring nationality by marriage and the disputes emerging when these demands are denied, will be examined.

Keywords

Nationality, Nationality by Marriage, Jurisprudence, Nationality Acts of Some States, Conventions on Nationality.

(*) Makale gönderim tarihi: 31.01.2020, Makale kabul tarihi: 18.02.2020.

(**) Çankaya Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Milletlerarası Özel Hukuk Anabilim Dalı, Öğretim Üyesi,
E-posta: fbilge@cankaya.edu.tr,
Orcid Id: <https://orcid.org/0000-0001-9705-5064>.

GİRİŞ

Gerçek kişi ile devlet arasındaki hukuki bağı “vatandaşlık” adı verilir. Uluslararası hukukta her devletin kendi vatandaşını belirleme yetkisinin mevcut olduğu ve bu yetkinin de inhisari bir yetki olduğu kabul edilmektedir¹. Devletler kendi siyasi, kültürel, ekonomik yapıları, tarihi geçmişleri, göç almaları, göç vermeleri gibi muhtelif faktörleri dikkate alarak vatandaşlarını belirleme yoluna giderler. Ayrıca devletler vatandaşlık kanunlarıyla toplumun yapısını da düzenlerler.

Devletler vatandaşlarını çıkardıkları kanunlarla başlıca iki şekilde belirlerler. Bunlardan birisi doğum yoluyla vatandaşlığın kazanılması, diğeri de sonradan vatandaşlığın kazanılmasıdır. Doğum yoluyla vatandaşlık kazanmada soybağına yer verilmesi mevcut vatandaşlarının çocuklarını toplumun üyesi yapmaya yöneliktir. Toprak esası ise nüfusu az, ama göç alan devletler bakımından tercih edilen yoldur. Buna mukabil sonradan vatandaşlığın kazanılmasına ilişkin düzenlemelerde daha farklı mülahazalar rol oynar. Devletler kendi toplumuna katkıda bulunabilecek, ülkesinde uzunca süre yasal olarak yaşayan, toplum kurallarına uyum sağlamış, kendi dilini bilen, eğitilmiş ve kendisine yük olmayacak kişilere vatandaşlık vermeyi tercih ederler.

Karma evlilikler (*mixed marriages*) nedeniyle eşlere diğlerinin vatandaşlığını verme, vatandaşlığın sonradan kazanılması yollarından birisidir ve bu durumda eşlere diğlerinin vatandaşlığını vermenin gerekçesi ailede vatandaşlık birliğini sağlama fikridir². Bunun nedeni, geçmişte (hatta çoğunlukla halen) birçok toplumda, kültürde yerleşmiş bir ön kabul olan aile kurumu içinde kocanın konumunun öne çıkarılmasıdır. Belirtilen ön kabul, önceleri yabancı ile evlenen kadının vatandaşlığının doğrudan değişmesi (kocanın vatandaşlığını kazanma ve kendi vatandaşlığını kaybetme) de bu düşüncenin sonucudur. Kadın hakları için mücadele edenlerin sayesinde kademeli olarak ayrımcı/cinsiyetçi bakış açısı değişime uğramıştır. Ancak halen hem milletlerarası sözleşmelerde hem de kendini “gelişmiş” kabul eden Batı Avrupa devletlerinde bile evlenme, vatandaşlık kanunlarında vatandaşlık kazanma sebebi olarak görünmektedir. Her türlü ayrımanın reddedildiği günümüz insan hakları anlayışında diğ yabancılar nazarın sadece kendi vatandaşı ile evli diye yabancı eşe vatandaşlık verilmesi, bir tür ayrımcılıktır ve geçmişteki, ailede tâbiyet birliğine yönelik düşüncenin kalıntısıdır. Nitekim bu yol diğ vatandaşlık kazanma yollarıyla karşılaştı-

¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Gülin **Güngör**, *Tâbiyet Hukuku*, 7. Bası, Ankara, Yetkin Yayınları, 2019, s. 13 vd. (Tâbiyet)

² Ergin **Nomer**, “Türk Vatandaşlık Hukukunun Genel İlkeleri”, *İstanbul Üniversitesi Cumhuriyet’in 75. Yıl Armağanı*, İstanbul, İstanbul Üniversitesi, 1999, s. 739 vd. (İlkeler)

rıldığında en fazla suistimale açık vatandaşlık kazanma yoludur. Anılan nedenle devletler, bu sefer suiistimalleri önlemek için, “gerçek evlilik” araştırmasına başvurmaktadırlar.

Evlenme ve vatandaşlık meselesinin tek vatandaşlık-çok vatandaşlık tercihi üzerinden değerlendirilmesi, günümüzde fazla önemi haiz değildir. Zira bir yandan devletlerin çok vatandaşlığa olan tepkisi büyük ölçüde zayıflarken, diğer yandan zaten evlenmede vatandaşlık değişiminin kabulünün altında çok güçlü bir “çok vatandaşlığı önleme” gayesi bulunmamaktadır. Bu nedenle çalışmamızda konu, çok vatandaşlık düzleminde ele alınmayacaktır.

Çalışmamızın ilk bölümünde, evlenmenin vatandaşlığa etkisinin milletlerarası sözleşmeler üzerinden aktarılma yolu tercih edilmiştir. Farklı özelliklere sahip kabul edilebilecek muhtelif devletlerin vatandaşlık kanunlarındaki evlenmeye dair hükümlerle yukarıdaki bakış açısı ikinci bölümde ortaya konulmuştur. Son bölümde Türk vatandaşlık hukukunun evlenme vatandaşlık ilişkisine yaklaşımı tarihi gelişim içinde ele alındıktan sonra mevcut hükmün idare (yetkili makam) ve yargı organı bakımından ne şekilde uygulandığına dair örneklerle ve karşılaşılan sorunlara yer verilmiştir.

I. MİLLETLERARASI SÖZLEŞMELERDE EVLENME YOLUYLA VATANDAŞLIĞIN KAZANILMASI

Uluslararası toplum evlenme ve vatandaşlık ilişkisi ile uzunca bir süredir ilgilenmektedir. Bu konuda ya müstakil milletlerarası sözleşmeler hazırlanmış ya da farklı konuları düzenleyen milletlerarası sözleşmelerde evlenme - vatandaşlık ilişkisine dair hüküm vaz edilmiştir. Aşağıda çalışmanın sınırları dikkate alınarak, sadece farklı dönemlerdeki bakış açısını yansıtan milletlerarası sözleşmelerin ilgili hükümlerine değinilecektir.

A. Vatandaşlık Kanunlarının Çatışmasına İlişkin Bazı Sorunlar Hakkında Sözleşme

Vatandaşlık Kanunlarının Çatışmasına İlişkin Bazı Sorunlar Hakkında Sözleşme³, I. Dünya Savaşını takiben Milletler Cemiyeti tarafından hazırlanmış ve 1930 yılında kabul edilmiş bir milletlerarası sözleşmedir. Anılan milletlerarası sözleşmenin üçüncü bölümü evli kadının vatandaşlığı başlığını taşımaktadır. Söz konusu bölümde 8-11 maddeleri arasında evli kadının vatandaşlığı özel olarak ele alınmıştır. Sözleşmede ilk önce kadının yabancı devlet vatandaşı ile

³ *Convention on Certain Questions Relating to the Conflict of Nationality Laws*, İngilizce metin için bkz. <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/LON/Volume%20179/v179.pdf> (erişim tarihi 15.1.2020). Sözleşmenin kadının vatandaşlığı ile ilgili hükümlerinin Türkçe tercümesi için bkz. Rona **Aybay**, *Kadının Uyraklığı Üzerinde Evlenmenin Etkisi*, Ankara, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1980, s. 131-132.

evlenmesi halinde vatandaşlığının sona ermesinin kocanın vatandaşlığını kazanmasına bağlı olduğu hükme bağlanmıştır (m. 8). Eğer koca evlilik devam ederken başka bir devlet vatandaşlığını kazanırsa karısının vatandaşlığı ancak kocanın yeni vatandaşlık kanunu karısına vatandaşlık verdiği takdirde sona erdirilebilir (m. 9). Sözleşmenin 10. maddesine göre, kadının vatandaşlık kanunu, kocanın yetkili makam kararıyla vatandaşlık kazanması halinde ancak kadın, kocanın vatandaşlığını kazanmayı talep ettiğinde vatandaşlığını sona erdirilebilir. Sözleşmedeki diğer hükümde ise kadının vatandaşlık kanununda kadının evliliğinin sona ermesi halinde kocasının vatandaşlığını kaybediyorsa kendi vatandaşlığına dönebilme yolunun açık olması öngörülmektedir (m.11)⁴.

Getirilen hükümlerden o dönemde evli kadının herhalde kocanın vatandaşlık durumundan etkilenmesi anlayışının hâkim olduğu görülmektedir. Bu nedenle 1930 tarihli Sözleşmede kadının evlenme ve kocanın vatandaşlık değişimi halinde vatansız kalmasının önlenmesi hedeflenmiştir.

B. Evli Kadının Vatandaşlığına Dair Sözleşme

Evlenmenin vatandaşlığa etkisi meselesi II. Dünya Savaşından sonra müstakil başka bir milletlerarası sözleşmenin konusunu oluşturmuştur. Birleşmiş Milletlerin 1957 yılında kabul ettiği Evli Kadının Vatandaşlığına Dair Sözleşme⁵ ile mesele yine sadece kadın bakımından ele alınmıştır. Sözleşmede evlilik ve evliliğin sona ermesinin kendiliğinden kadının tâbiyetini değiştirmeyeceği hükme bağlanmıştır (m. 1). Sözleşmede ayrıca kocanın kendi isteğiyle başka bir devletin vatandaşlığını kazanmasının veya taraf devletin vatandaşlığından ayrılmasının karısının vatandaşlığını etkilememesi de kabul edilmiştir (m. 2). Diğer yandan taraf devletler, eğer evli kadın isterse kocasının vatandaşlığını diğer yabancılara nazaran daha kolay yoldan kazanmasına dair gerekli düzenlemeleri yapabilirler. Devletler, kadına kendi vatandaşlığını verirken milli güvenlik ve kamu düzenine ilişkin bazı sınırlamalar da getirebilirler (m. 3).

1957 Sözleşmesinde öncekine nazaran çok küçük de olsa kadın yönünden daha güçlü ifadelerin yer aldığı görülmektedir. En azından evliliğin kadının vatandaşlığını doğrudan etkilemeyeceğinin ilke olarak kabul edilmesi bu anlamda ilerleme olarak değerlendirilebilir. Ayrıca o dönemde cinsiyet ayrımının devam ettiği, erkek egemen bakış açısının ürünü düzenlemeler karşısında 1957 Sözleşmesi ile bir tür güvence getirilme çabası da açıkça görülmektedir.

⁴ Aybay, s. 36-37.

⁵ *Convention of Nationality of Married Women*, Sözleşmenin farklı dillerde hazırlanmış resmi metinleri için bkz. http://www.un.org.ua/images/Convention_on_the_Nationality_of_Married_Women_eng1.pdf (erişim tarihi 15.1.2020). Sözleşmenin Türkçe tercümesi için bkz. Aybay, s. 135.

C. Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi

Vatandaşlığa ilişkin bir diğer düzenleme, Birleşmiş Milletlerin 1979 yılında kabul ettiği Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi⁶ (*Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women*) içinde yer almaktadır. Sözleşmeye göre taraf devletler öncelikle vatandaşlığın kazanılması ve kaybında cinsiyet ayrımına son vermelidirler. Sözleşmede bunun yanı sıra, taraf devletlere yabancıyla evlenmenin veya evlilik sırasında kocanın vatandaşlığını değiştirmesinin, kadının vatandaşlığının kendiliğinden değiştirmesine, vatansız kalmasına veya kocasının vatandaşlığını almasına yol açmayacak düzenlemeler yapma yükümlülüğü getirmektedir (m. 9).

Ç. Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi

Evlenmenin vatandaşlığa etkisine dair bir başka milletlerarası sözleşme, Avrupa Konseyinin 1997 yılında kabul ettiği Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesidir⁷. Bu sözleşme, taraf devletlerin vatandaşlık kanunlarını yaparken uyacakları ilke ve kurallar hususunda yol gösterme amacıyla hazırlanmıştır. Vatandaşlık hukukunda devletlerin vatandaşlık kanunlarını hazırlarken göz önünde bulundukları bazı direktif ilkeler vardır⁸. Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi, uluslararası hukuk ve uluslararası toplumdaki değişimleri ve gelişmeleri dikkate alarak bu ilkeleri yeniden tespit etmiştir (m. 4-5). Bu ilkeler şunlardır: Herkes vatandaşlık hakkına sahiptir (m. 4/a), vatansızlık önlenmelidir (m. 4/b), hiç kimse keyfi olarak vatandaşlıktan yoksun bırakılamaz (m. 4/c), vatandaşlığa ilişkin düzenlemeler ayrımcılığa neden olabilecek herhangi bir hüküm içermemelidir (ayırım yasağı) (m. 5). Sözü edilen Sözleşme evlenmenin vatandaşlığa etkisine genel ilkeler arasında yer vermiş, âkit devlet vatandaşı ile yabancı arasındaki evliliğin veya evliliğin sona ermesinin yahut evlenmenin devamı sırasında eşlerden birinin vatandaşlığını değiştirmesinin, diğer eşin vatandaşlığını otomatik olarak etkilememesini kabul etmiştir (m. 4/d). Böylece önceki milletlerarası sözleşmelerde işaret edilen esaslar burada da tekrar edilmiştir.

⁶ RG 14.10.1985-18898.

⁷ Metin için bkz. <https://rm.coe.int/168007f2c8/> (erişim tarihi 15.1.2020). Sözleşme hakkında bkz. Council of Europe, European Treaty Series- No. 166, **Explanatory report** to the European Convention on Nationality, <https://rm.coe.int/16800ccde7> (erişim tarihi 15.1.2020); Gülin **Güngör**, "Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi", *Prof. Dr. Yılmaz Altuğ'un Anısına Armağan, Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, C. 17-18, S.1-2, 1997-1998, s. 229 vd. (Sözleşme)

⁸ Bkz. Osman Fazıl **Berki**, *Devletler Hususî Hukuku*, C.1, 4. Bası, Ankara, Güzel Sanatlar Matbaası, 1961, s. 21-37 (DHH); Erdoğan **Göğler**, *Türk Tâbiyet Hukuku*, Dördüncü Bası, Ankara, Sevinç Matbaası, 1979, s. 16-18; Nomer, İlkeler, s. 733 vd.; Ergin **Nomer**, *Türk Vatandaşlık Hukuku*, 24. Bası, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2018, s. 5 vd. (Vatandaşlık).

Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi, evlenmenin vatandaşlığa doğrudan etkisinin olmaması ilkesinden başka bir maddede daha evlenmeye yer vermiştir. Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesine taraf olan devletler sözleşmede yedi grup halinde sayılan kişilerin vatandaşlık kazanmasını kolaylaştıracak düzenlemeler yapmayı taahhüt etmektedirler (m. 6). İşte bu hallerden birisi de evlenmedir, taraf devletler kendi vatandaşları ile evlenen yabancı eşe diğerlerinden daha kolay şartlarla vatandaşlık verebilirler (m. 6/4, a).

II. VATANDAŞLIK KANUNLARINDA EVLENME VE VATANDAŞLIK

Devletlerin evlenmenin vatandaşlığa etkisine ilişkin tavırları on dokuzuncu yüzyıldan günümüze büyük ölçüde değişiklik göstermektedir. Vatandaşlığa ilişkin yasal düzenlemelerin yapılmaya başlandığı dönemlerde ailede vatandaşlık birliğine fazlasıyla önem verilmiştir. Özellikle erkek egemen toplum anlayışının sonucu tüm aile fertlerinin koca-baba vatandaşlığında olması adeta bir zorunluluk olarak addedilmiştir⁹. Öyle ki kendi vatandaşı ile evlenen yabancı kadına vatandaşlık doğrudan, kanun gereği yüklenirken, kendi vatandaşı kadın yabancı ile evlendiğinde kocanın vatandaşlığını kazanacağı ön kabulünden hareketle kadının vatandaşlığını doğrudan veya kadının yabancı kocasının vatandaşlığını belli şartları yerine getirerek kazanması halinde sahip olduğu vatandaşlıktan ayrılması esası benimsenmiştir. Böylece devletler kendi vatandaşı ile evlenen yabancı kadın ve yabancı ile evlenen kendi vatandaşı kadın için ayrı ayrı hükümler getirme yoluna gitmişlerdir. Elbette bunun sonucu olarak da evlenmenin sona ermesi veya kocanın vatandaşlık değiştirmesi halinde kadının vatandaşlık durumunun tekrar ele alınmasına ihtiyaç duyulmuştur.

İnsanlığın iki büyük Dünya Savaşı yaşamasının ardından devlet yapıları, aile anlayışı, insan hakları gibi birçok alanda dikkati çeken değişiklikler görülmüştür. Değişiklikler sadece uluslararası hukuka yansımamış, aynı zamanda devletlerin yasal düzenlemelerini de etkisi altına almıştır. Konumuz açısından erkek egemen anlayışın büyük ölçüde aşındığını ifade edebiliriz¹⁰. Yaklaşık son elli yılda evlilik-vatandaşlık ilişkisi, aşamalı olarak, önce kadının evlenme nedeniyle vatandaşlığının etkilenmemesi ama kocasının vatandaşlığını isterse kazanabileceği anlayışı modern tez olarak karşımıza çıkmış; sonra bu tez cinsiyet ayrımını ortadan kaldıran, eşlere isterlerse diğerinin vatandaşlığını kolay yoldan kazanabilme imkânını tanıyan yapıya dönüşmüştür¹¹.

⁹ Klâsik tez olarak adlandırılan bu anlayış hakkında bkz. Berki, DHH, s. 58; Göğer, s. 59; Aybay, s. 15 vd.

¹⁰ Modern tez hakkında bkz. Berki, DHH, s. 58; Göğer, s. 59; Aybay, s. 23 vd.

¹¹ Sözü edilen dönüşüm hakkında literatürde pek çok çalışma yapılmıştır. Bu nedenle bir kez daha burada değinilmesine ihtiyaç duyulmamıştır.

Öte yandan değişim belirtilen noktada kalmamış, yoluna güncellenerek devam etmektedir. Evlilik ve evlilik dışı birlikte yaşama modellerinin birlikte vatandaşlığa etkisinin değerlendirilmesi, tartışılması bu noktada en güzel örnektir. Bir diğer örnek ise devletlerin evlenme nedeniyle vatandaşlık verme noktasında daha fazla ek şart getirmeleri ve gerçek aile birliğinin mevcudiyetini aramalarıdır.

Farklı kıtalardan, farklı kültürel özelliklere sahip ve farklı ekonomik gelişmişliği olan muhtelif devletlerin vatandaşlık kanunları gözden geçirildiğinde devletlerin evlilik kurumuna yaklaşımının vatandaşlık kazanılmasını da etkilediği görülmektedir. Geleneksel aile yapısı, yani farklı cinsten iki kişinin ilgili devletin yetkili kıldığı makam önünde evlenme akdederek aile birliği kurmalarının yanı sıra çiftlerin resmi evlilik birliği kurmaksızın yasaların kabul ettiği medeni birliktelik veya kayıtlı birliktelik içinde yaşamaları mümkündür. Bunların yanı sıra aynı cinsten kişilerin de resmi evlilik birliği veya hukuken tanınan birlikte yaşama modelleriyle yaşamaları söz konusu olabilir¹². Devletler tercih ettikleri aile yapısına göre bu birlikteliğe vatandaşlık hukuku bakımından sonuç bağlamaktadır.

Çalışmamızın bu bölümünde bazı devletlerin, tarihi gelişime dair açıklamalardan uzak, yürürlükteki vatandaşlık kanunlarında evlenme- vatandaşlık ilişkisini nasıl düzenledikleri gözden geçirilecektir.

A. Bazı Devletlerin Vatandaşlık Kanunlarında Evlenme ve Vatandaşlık

Birleşik Krallık hukukunda hem evlilik hem de kayıtlı medeni birliktelikler vatandaşlık kazanma sebebi olarak kabul edilmiştir. İngiliz Vatandaşlık Kanununda¹³ İngiliz vatandaşı ile evlenen yabancı eşin veya İngiliz vatandaşı ile birlikte yaşayan (*civil partnership*) yabancının iyi ahlâk, belli seviyede ülkede kullanılan dillerden (İngilizce, Galce, İskoçça) birini konuşabilmesi, İngiliz topluma uyum sağlamış olması gibi şartların yanı sıra üç yıl ülkede sürekli ikamet etme şartı aranmaktadır (Section 6/2 ve Tablo I). Bu hukuk düzeninde evlenme (veya medeni birlikte yaşama), yetkili makam kararıyla vatandaşlık kazanma (*naturalization*) sebeplerinden birisidir.

¹² Bkz. Kazım Sedat **Sirmen**, "Eş Cinsel Birliktelikler ve Bunların Kanunlar İhtilâfı Hukukunda Düzenlenişi", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 58, S. 4, 2009, s. 830-836; Necla **Oztürk**, *Milletlerarası Özel Hukukta Aile Kurma Amaçlı Evlilik Benzeri Yaşam Modelleri*, Ankara, Adalet Yayınevi, 2016, s.15-115.

¹³ İngiliz Vatandaşlık Kanunu için bkz. *British Nationality Act 1981* http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1981/61/pdfs/ukpga_19810061_en.pdf (erişim tarihi 15.1.2020). Anılan kanunda *Nationality, Immigration and Asylum Act 2002* ile bazı değişiklikler yapılmıştır. <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2002/41/contents> (erişim tarihi 15.1.2020).

Hazırlanan rehber için bkz. https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/794168/Guide_AN_Naturalisation_Booklet.pdf (erişim tarihi 15.1.2020).

Alman Hukukunda da Alman vatandaşı ile evlenen yabancı eşe veya kayıtlı birlikteliği olan yabancıya Alman vatandaşlığı bu sebebe dayanarak verilmektedir. Alman Vatandaşlık Kanununa göre¹⁴ Alman vatandaşı ile evli yabancı eş veya birlikte yaşayan kişi ülkede belli bir süre ikamet ediyor, Almancayı belli bir seviyede konuşabiliyor yazabiliyorsa, Alman toplumuna uyum sağladığı anlaşıldığı takdirde yetkili makam kararıyla vatandaşlık kazanabilmektedir (m. 9).

Fransız hukukunda evlenme yoluyla vatandaşlık kazanımı biraz daha ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir. Fransız Medeni Kanununun¹⁵ vatandaşlık kısmında (m. 17 ila 33-2 arasında) öncelikle uluslararası hukuktaki gelişmeler dikkate alınarak evliliğin doğrudan vatandaşlığa etkisi olmadığı açıklığa kavuşturulmuştur (m. 21-1). Daha sonra Fransız vatandaşı ile evli yabancı veya vatansız eşin talepte bulunarak vatandaşlık kazanabileceği belirtilmiştir. Vatandaşlık kazanmak isteyen yabancı (veya vatansız) eş, asgari iki yıldan beri Fransız vatandaşı ile evli olduğunu beyan etmeli, belli bir süre Fransa'da ikamet ettiğini, Fransızca bildiğini, aile birliği içinde yaşadığı gibi şartları yerine getirmelidir (m. 21-2).

İsveç vatandaşlığının kazanılmasında da evlilik akdi şart değildir. İsveç vatandaşı ile evli olan veya birlikte yaşayan yabancı, İsveç Vatandaşlık Kanunu¹⁶ uyarınca vatandaşlığı kolay yoldan elde edebilir¹⁷.

İtalyan hukukunda İtalyan vatandaşı ile evli yabancı veya vatansız eşe yurt içinde veya yurt dışında yaşamalarına göre farklı sürelerle vatandaşlık kazanmak üzere başvurma imkânı tanınmıştır. İtalyan Vatandaşlık Kanununa¹⁸ göre yurt içinde evlenme tarihinden itibaren asgari iki yıldır, yurt dışında ise üç yıldır oturan eş vatandaşlık kazanmak üzere başvurabilecektir (m. 5/1). Ancak bu süreler ailenin çocuk sahibi olması veya evlât edinmesi halinde yarıya inmektedir (m. 5/2). Bu hukuk düzeninde ülkede belli bir süre ikamet yanı sıra belli suçlardan mahkûm olmama, ülke güvenliği için tehdit oluşturmama şartları da aranmaktadır (m.6).

¹⁴ Bkz. *Nationality Act*, https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stag/englisch_stag.html (erişim tarihi 15.1.2020), (resmi İngilizce metin).

¹⁵ Bkz. *French Civil Code*, https://www.legifrance.gouv.fr/content/download/1950/13681/version/3/file/Code_22.pdf (erişim tarihi 15.1.2020).

¹⁶ Bkz. *The Swedish Citizenship Act*, <https://www.refworld.org/pdfid/420cadf64.pdf> (erişim tarihi 15.1.2020).

¹⁷ Ayrıca bkz. Hedvig **Bernitz**, *EUDO Citizenship Observatory, Country Report: Sweden*, Revised and Updated 2012, <http://eudo-citizenship.eu/docs/CountryReports/Sweden.pdf> (erişim tarihi 15.1.2020).

¹⁸ Bkz. *Italy Citizenship Act*, Act No. 91, https://www.legislationline.org/download/id/6558/file/Italy_citizenship_act_1992_am2009_en.pdf (erişim tarihi 15.1.2020) (gayri resmi İngilizce çevirisi).

*Hollanda Vatandaşlık Kanununda*¹⁹ Hollanda vatandaşı ile evli olanlar (m. 6a), evlilik dışı yaşayanlar ile birlikte yaşayanların (m. 8) vatandaşlık kazanma için başvurma imkânı bulunmaktadır. Anılan kanun birlikteliğin türüne göre çiftlerin belli bir süre birlikte yaşamaları şartını getirmiştir. Örneğin evlilik dışı birliktelik, medeni birliktelik halinde Hollanda vatandaşı ile en az üç yıldır birlikte yaşama şartı aranılmaktadır. Birlikteliğin süresi kadar yabancı eşin ülke dilini bilmesi²⁰ ve gerçek bir evliliğin mevcudiyeti gibi şartlar da ayrıca aranmaktadır.

İsviçre hukukunda evlenme yoluyla vatandaşlık kazanma konusunda ikili ayrıma gidildiği gözlenmektedir. İsviçre Federal Vatandaşlık Kanununda²¹ iki farklı olasılığa göre vatandaşlık kazanma düzenlenmiştir. İlk olasılıkta yabancı eşin başvurudan geriye doğru en az bir yıl, toplamda beş yıl ülkede ikamet etmesi; bu halde İsviçre vatandaşı ile olan evliliğin de asgari üç yıl sürmüş olması gerekmektedir (m. 21/1). İkinci olasılıkta ise eşlerin yurt dışında yaşamaları halinde evliliğin en az altı yıl devam etmiş olması ve yabancı eşin İsviçre toplumuna uyum sağlaması şarttır (m. 21/2)²².

*Japon Vatandaşlık Kanunu*²³ da eşlerin ülkede ikametini arayan kanunlardan birisidir. Japon Vatandaşlığı Kanununa göre vatandaşlığı kazanacak olan kişilerin en az beş yıldır ülkede ikamet etmesi, yirmi yaşından büyük ve kendi milli hukukuna göre fiil ehliyetine sahip olması, iyi ahlâklı ve Japon kanunlarına aykırı davranışı bulunmaması ile mevcut vatandaşlığını terk etmesi de gerekmektedir (m.

¹⁹ *Rijkswet op het Nederlanderschap*, <https://wetten.overheid.nl/BWBR0003738/2018-08-01> (erişim tarihi 15.1.2020). Hollanda vatandaşlık kanununun resmi/gayriresmi İngilizce metni bulunmamakla birlikte bkz. <https://www.refworld.org/docid/4d3838932.html> (erişim tarihi 15.1.2020). Ayrıca bkz. Ricky van Oers ve Betty de Hart ve Kees Groenendijk, *Report on Citizenship Law: The Netherlands*, EUDO Citizenship Observatory, Revised and updated January 2013, <http://eudo-citizenship.eu/docs/CountryReports/Netherlands.pdf> (erişim tarihi 15.1.2020).

²⁰ Hollanda, dil konusuna o kadar önem vermektedir ki, vatandaşlık kazanmak isteyenleri bilgilendirmek için açılan resmi web sayfasında sadece ülkenin resmi dili kullanılmaktadır.

²¹ Bkz. Federal Act on Swiss Citizenship (gayriresmi İngilizce çevirisi), <https://www.admin.ch/opc/en/classified-compilation/20092990/index.html> (erişim tarihi 15.1.2020).

²² Ayrıca bkz. Anne Kristol ve Janine Dahinden, "Becoming a Citizen Through Marriage: How Gender, Ethnicity and Class Shape the Nation", *Citizenship Studies*, C. 24, S. 1, 2020, s. 40 vd. Yazar, çalışmasında ilginç tespitlerde bulunmaktadır. Örneğin İsviçreli erkekle evlenen Avrupalı olmayan kadının vatandaşlık kazanmasında yetkili mercilerin tavrı ile İsviçreli kadınla evlenen Avrupalı olmayan erkeğin vatandaşlık kazanma talebinin değerlendirilmesinde yetkili mercilerin tavrına dikkat çekilmektedir. Dünyanın en gelişmiş, zengin ve modern ülkelerinden biri olan İsviçre'de İsviçreli kadının eşi söz konusu olduğunda derhal korumacı bakış açısı devreye girmekte, acaba bizim vatandaşımız kadın aldatılıyor mu, onun üzerinden vatandaşlık mı elde edilmeye çalışılıyor endişesi değerlendirmelerde hâkim olmaktadır. Buna mukabil aradaki yaş farkına rağmen geri kalmış bir ülkeden gelen kadınla evlenen İsviçreli erkek için aynı tereddüt söz konusu olmamaktadır (s. 50-51).

²³ Bkz. *The Nationality Law*, <http://www.moj.go.jp/ENGLISH/information/tnl-01.html> (erişim tarihi 15.1.2020).

5). Ancak evlenme halinde bu şartlara bazı istisnalar getirilmiştir. Japon vatandaşı ile evli olan yabancı, üç yıl ve daha uzun bir süredir Japonya’da ikamet etmişse evlenme yoluyla vatandaşlığa alınabilmektedir (m. 7/1. cümle). Bunun yanı sıra yabancı eş, bir Japon vatandaşıyla üç yıldan beri evli olması halinde bir yıllık ülkede ikamet süresi yeterli kabul edilmektedir (m. 7/2. cümle).

Rusya Federasyonu vatandaşlığının evlenme yoluyla iktisabında farklı bir yol izlemiştir. Rusya Federasyonu Federal Vatandaşlık Kanununa²⁴ göre evlenmenin akdi ve sona ermesi, tek başına vatandaşlığın kazanılmasına veya kaybına yol açmaz (m. 8). Bu genel ilkelerin ardında ülke vatandaşı ile evli olanların kanunda sayılan diğer kişiler gibi kolay yoldan vatandaşlık kazanabilecekleri hükme bağlanmıştır. Ancak bunun için yabancı eşin Rusya Federasyonu vatandaşıyla en az üç yıldır evli olması şarttır (m. 14/2, b).

Azerbaycan Cumhuriyeti Vatandaşlık Kanununda²⁵ da evlenmenin doğrudan eşlerin vatandaşlığına etkisi olmadığı, eşlerin vatandaşlığının değişmesinin veya evliliğin akdi yahut sona ermesinin diğer eşin vatandaşlığına etkisi olmadığı prensipleri kabul edilmiştir (m. 7). Ancak anılan kanunda evlenme yoluyla vatandaşlık kazanılmasına dair ayrıca başka bir hükme yer verilmemiştir. Dolayısıyla Azerbaycan hukukunda evlenme vatandaşlık kazanma yollarından birisi değildir. Estonya Vatandaşlık Kanununda²⁶ da evlenme yoluyla vatandaşlık kazanılmasına yer verilmemiştir.

İran Medeni Kanunu,²⁷ aynı zamanda vatandaşlığı da düzenlemektedir. Anılan kanunda yetkili makam kararıyla vatandaşlık kazanma sebeplerinden birisi evlenmedir. Diğer ülke vatandaşlık düzenlemelerinden farklı olarak, İran hukukunda İran vatandaşı erkekle evlenen yabancı kadının İran vatandaşlığını doğrudan, kanun gereği kazanması kabul edilmiştir (m. 976/6). Bu yolla vatandaşlık kazanan kadın evlenmenin boşanma veya ölüm nedeniyle sona ermesi halinde İran vatandaşlığından ayrılabilir (m. 986). Buna mukabil İran vatandaşı kadın yabancı erkekle evlendiğinde kocasının vatandaşlığını kazanmadığı sürece İran vatandaşlığını muhafaza eder. Eğer evliliği nedeniyle kocasının vatandaşlığını kazanan kadının evliliği sona ererse İran vatandaşlığına dönebilir, İran vatandaşlığını yeniden kazanabilir (m. 987).

²⁴ Bkz. *Federal Law, No. 62-FZ, on Russian Federation Citizenship*, <https://www.legislationline.org/documents/id/4189> (erişim tarihi 15.1.2020).

²⁵ Bkz. *The Law of the Azerbaijan Republic on Citizenship of the Azerbaijan Republic*, <https://www.refworld.org/pdfid/3ae6b52717.pdf> (erişim tarihi 15.1.2020).

²⁶ Bkz. *Citizenship Act*, <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/512022015001/consolide> (erişim tarihi 15.1.2020).

²⁷ Bkz. *The Civil Code of the Islamic Republic of Iran*, <https://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/en/ir/ir009en.pdf> (erişim tarihi 15.1.2020).

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin (KKTC) Yurttaşlık Yasasında²⁸ da bu yolun kabul edildiği söylenebilir. Yurttaşlık Yasası'nın 7. maddesinde KKTC vatandaşı ile evlenen kadın ve erkek yönünden ayrı ayrı evlenme ile vatandaşlığın kazanılması düzenlenmiştir. KKTC vatandaşı ile en az bir yıldır evli olup birlikte yaşayan yabancı kadın veya erkek talepte bulunarak vatandaşlık kazanabilir (m. 7/1-2). Bunun dışında KKTC vatandaşı ile evlenen vatansız ise veya evlenmekle kendi vatandaşlığını kaybediyorsa kendiliğinden KKTC vatandaşlığını kazanacaktır (m. 7/3)²⁹.

B. Türk Vatandaşlık Hukukunda Evlenme ve Vatandaşlık

Türk Hukukunda evlenmenin vatandaşlığa etkisi, zaman içinde belli dönemlere göre değişim göstermektedir. Türk vatandaşlık hukuku açısından önem taşıyan vatandaşlık kanunlarını ve bunların yürürlük tarihlerini aşağıdaki şekilde sıralayabiliriz: İlk vatandaşlık kanunu (Türkiye Cumhuriyeti Devletinin kurulmasından önce, Osmanlı Devletinde), 1869 yılında yürürlüğe giren Tâbiyet-i Osmaniye Nizamnamesidir (Kanunnamesidir)³⁰. İkincisi (Türkiye Cumhuriyeti Devletinin kurulmasından sonra kabul edilen), 1928 yılında kabul edilen, 1312 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunudur³¹. Üçüncüsü, 1964 yılında yürürlüğe giren 403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunudur³². Sonuncusu 2009 yılında kabul edilen 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunudur³³ (TVK). Anılan kanunlar yakından incelendiğinde, onların yürürlükte oldukları dönemin şartlarına göre evlenmenin vatandaşlığa etkisini düzenledikleri anlaşılmaktadır.

1. Tabiiyeti Osmaniye Nizamnamesi (/Kanunnamesi)

Osmanlı İmparatorluğu zamanında vatandaşlık, ancak 1869 yılında çıkarılan Tabiiyeti Osmaniye Nizamnamesi (/Kanunnamesi) (TON) ile yasal düzenlemeye

²⁸ Metin için bkz. Yurttaşlık Yasası, KKTC Resmi Gazetesi 27.5.1993-52, http://www.cm.gov.nc.tr/dir_docs/25-1993.doc (erişim tarihi 15.1.2020).

²⁹ Bkz. Turgut **Turhan**, *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Yurttaşlık Hukuku*, Ankara, Turhan Kitabevi, 2002, s. 34 vd.; Ayhan **Dolunay**, "Vatandaşlık Hukuku Temel İlkelerinin Türk Hukuku ve Kıbrıs Türk Hukuku Açısından Değerlendirilmesi", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* C. 29, S. 122, 2016, s. 369-416; Arzu **Alibaba**, "Vatandaşlığın Kazanılmasına İlişkin Karşılaştırmalı Bir Çalışma: Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi ve KKTC Hukuku", *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, C.37, S.2, 2017, s. 48 vd.; Gizem Ersen **Perçin**, "Kuzey Kıbrıs ve Türk Vatandaşlık Hukuklarına İlişkin Bir Karşılaştırmalı Hukuk Çalışması", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Y. 7, S. 27, Temmuz 2016, s. 215-244.

³⁰ İlhan **Unat**, *Türk Vatandaşlık Hukuku (Metinler, Mahkeme Kararları)*, Ankara, Sevinç Matbaası, 1966, s. 8-10.

³¹ RG 4.6.1928-904. Anılan tarihte henüz Harf Devrimi (1 Kasım 1928) yapılmadığından 1312 sayılı Kanunun Türkçe metni için bkz. Unat, s. 111-115.

³² RG 22.2.1964-11638.

³³ RG 12.6.2009-27256. Kanunun uygulanması için Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik (TVK Uyg. Yön.) çıkarılmıştır. RG. 6.4.2010-27544.

kavuşmuştur. Tabiiyeti Osmanlıya Nizamnamesinde yabancı ile evlenen Osmanlı tebaası kadının kocasının tabiiyetini iktisap etmesi ve kadının ancak evliliği sona erdiği takdirde seçme hakkını kullanarak asli vatandaşlığına dönebilmesi kabul edilmişti (m. 7). Osmanlı tebaası ile evlenen yabancı kadının vatandaşlığı ise daha sonra çıkarılan bir başka kanun ile düzenlenmiş ve bu halde yabancı kadının evlenme neticesinde Osmanlı tebaasından sayılacağı hükme bağlanmıştır³⁴.

2. 1312 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu

TON, Cumhuriyetin ilânından bir süre sonra daha uygulanmış, 1928 yılında 1312 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu kabul edilmiştir. 1312 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununun 13. maddesinde³⁵ evlenmenin vatandaşlığa etkisi sadece kadın bakımından ele alınmıştır. Maddeye göre Türk vatandaşı ile evlenen yabancı kadın kanun gereği, kendiliğinden başkaca işleme gerek olmaksızın (kadının talebi, yetkili makam kararı gibi) Türk vatandaşlığını kazanacaktır. Buna karşılık yabancı ile evlenen Türk vatandaşı kadınlar ise vatandaşlıklarını muhafaza edeceklerdir. Ancak eğer kadın kocasının vatandaşlığını kazanabiliyorsa Türk vatandaşlığından çıkabilme ve evliliği sona erdiği takdirde üç yıl içinde Türk vatandaşlığına dönebilme olanağına da sahiptir. Anılan kanunda Türk vatandaşı ile evlenen yabancı erkeğe bu yoldan vatandaşlık kazanma imkânı tanınmamıştır³⁶.

3. 403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu

1960'lı yıllara gelindiğinde değişen şartlara uygun yeni bir vatandaşlık kanunu hazırlanmış ve 1964 yılında kabul edilmiştir. 403 sayılı yeni Türk Vatandaşlığı Kanununun "3. Evlenme ile" başlığını taşıyan 5. maddesi³⁷, önceki kanun gibi,

³⁴ Berki, DHH, s. 61; Aybay, s. 72 vd. Bu dönemde Osmanlı tebasının İran vatandaşları ile evlenmesine mani olan pek çok düzenleme yapılmıştır. Bkz. Unat, s. 34-37.

³⁵ 1312 sayılı Kanun, m. 13: "*Türklerle evlenen ecnebî kadınlar Türk Vatandaşı olurlar. Ecnebîlerle evlenen Türk kadınları Türk kalırlar. Ecnebî bir kadının bir Türk ile evlenmesi ecnebî kocasından evvelce olan çocuklarının tabiiyetine tesir etmez. Ancak babaları sağ değilse küçüklerin tabiiyeti analarına tâbi olur.*

Evlenme ile tabiiyeti değişmiş olan sabık ecnebî kadınlar Türk kocalarında herhangi bir sebeple evlilik halinin zevallye ayrıldıkları tarihten itibaren üç sene zarfında tabiiyeti asliyelerine rücu hakkını haizdirler. Şu kadar ki ecnebîliğe evdet etmek isteyen kadının Türk babadan çocuğu mevcut değilse ikametgâhını ecnebî memleketeye nakletmesi şarttır."

³⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. Berki, s. 61 vd.; Osman Fazıl **Berki**, "Türk Hukukunda Evlenmenin Tabiiyete Tesiri", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, Cilt 3 S. 1, 1945, s. 46-61 (Evlenme); Ata **Sakmar**, "Kadınla Erkek Arasındaki Hukuki Eşitlik İlkesi ve Vatandaşlık Hukuku", *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C. 44, S.1-4, 1978, s. 124 vd. Aybay, s. 74 vd.

³⁷ 403 sayılı Kanun, "Madde 5- *Bir Türk ile evlenen yabancı kadın Türk vatandaşlığına geçmek istediğini 42'nci maddede gösterilen şekilde bildirdiği veya vatansız bulunduğu veyahut evlenmekle eski vatandaşlığını kaybettiği takdirde Türk vatandaşlığını kendiliğinden kazanır. Evlenmenin butlanına karar verilmesi halinde akitte hüsnüniyetli olan kadın, Türk vatandaşlığını muhafaza eder. Butlanına karar verilmiş evlenmeden olan çocuklar, ana veya babaları hüsnüniyetli olmasalar dahi Türk vatandaşlığını muhafaza ederler."*

sadece Türk vatandaşı ile evlenen yabancı kadının durumunu düzenlemiştir. Anılan hükme göre bir Türk vatandaşı ile evlenen yabancı kadın, ya taleple ya da vatansızsa yahut evlenme nedeniyle kendi vatandaşlığını kaybediyorsa kanun gereği kendiliğinden Türk vatandaşlığını kazanabilecekti. Sözü edilen düzenleme, büyük ölçüde vatansızlığı önleme kaygısıyla, vatansız kadına Türk vatandaşlığının verilmesini kabul etmiştir³⁸. Eğer kadın vatansız değilse süresinde bildirimde bulunmak suretiyle Türk vatandaşlığını kazanabilecektir³⁹. Bu yolla Türk vatandaşlığını kazanan kadına, evliliğinin sona ermesi halinde seçme hakkını kullanarak Türk vatandaşlığından ayrılma olanağı verilmiştir (m. 28).

Diğer yandan “*bir Türk vatandaşı ile evlenme kararıyla Türkiye’de yerleşmiş olanlar*” da istisnai olarak vatandaşlığa alınma yolundan yararlanabiliyorlardı (m. 7/ç). Hüküm zamanında eleştirilmekle birlikte yukarıda muhtelif devletlerin vatandaşlık kanunlarında birlikte yaşayanlara tanınan imkânının çok daha önce Türk hukukunda mevcut olduğu söylenebilir.

403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununda yer alan diğer ilginç bir hüküm de kocanın yetkili makam kararıyla Türk vatandaşlığını kazanması durumunda karşımıza çıkmaktadır. Belirtilen halde eğer kadın vatansız ise kocasıyla birlikte Türk vatandaşlığını yetkili makam kararıyla kazanmaktaydı (m. 15). Böylece vatansızlığı önleme gayesiyle vatansız kadına Türk vatandaşlığı verilmekteydi. Anılan Kanun yabancı ile evlenen Türk vatandaşı kadına kocasının vatandaşlığını kazandığı takdirde Türk vatandaşlığından ayrılma (m.19) ve evliliği sona erdiğinde Türk vatandaşlığına dönebilme (m. 13) olanağını veriyordu.

Gerek 1312 gerek 403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunlarının evlenme ve vatandaşlık konusunda cinsiyet ayrımı yaptıkları⁴⁰, kadına kocasına bağlı olarak vatandaşlık verme yoluna gittikleri görülmektedir. Ancak 1979 yılında kabul edilen Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmeye kadar bu tür ayrımların yadırganmadığı da açıktır.

403 sayılı Kanunun evlenmeyi düzenleyen hükmü, 1990’lı yıllarda dünyada yaşanan siyasi gelişmelerin neticesi artan nüfus hareketliliklerinin ülkemize yansımaları sonucu kötüye kullanımların artmasına neden olmuştur. Bu

³⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz. Göğer, s. 61 vd.; Nihal **Uluocak**, *Türk Vatandaşlık Hukuku*, İstanbul Filiz Kitabevi, 1984, s. 33 vd.; Osman Fazıl **Berki**, “Türk Hukukunda Evlenmenin Tabiiyete Tesiri”, *Prof. Dr. H.C. Oğuzoğlu’na Armağan*, (Editörler: A.N. İnan/E. Cansel/B. Öztan/L. Sirmen/A. Erten), Ankara 1972, s.91 vd. (Tesir).

³⁹ Buna karşın Türk vatandaşı kadınla evlenen yabancı erkek istisnai yoldan Türk vatandaşlığını kazanma olanağına sahipti (m. 7/b).

⁴⁰ Bu ayrımın, pozitif ayrımcılık olduğu yönünde bkz. Nomer, *İlkeler*, s. 739; Rona **Aybay** ve Nimet **Özbek**, *Vatandaşlık Hukuku*, 4. Baskı, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2015, s. 132.

dönemde ülkemize gelen yabancıların kolay yoldan ikamet etme ve ülkemizde çalışma olanağına kavuşmak üzere çok sayıda muvazaalı evlilik akdederek vatandaşlık kazanmaları yasa koyucuyu harekete geçirmiş; TVK'nun 5. maddesi, 2003 yılında 4866 sayılı Kanunla⁴¹ köklü bir değişikliğe uğramıştır⁴². Söz konusu değişiklik ile birçok açıdan maddenin ilk halinden farklı hükümler getirilmiştir. Öncelikle bir Türk vatandaşı ile evlenmenin kendiliğinden Türk vatandaşlığını bahşetmeyeceği açıkça kanunda ifadesini bulmuştur. Bu suretle uluslararası hukukta o sıralar benimsenmeye başlanmış olan evliliğin vatandaşlığı doğrudan etkilememesi yönündeki eğilim Türk mevzuatında da kabul edilmiştir.

İkinci olarak, evlenme yoluyla vatandaşlığı kazanma yolundan yararlanma bakımından cinsiyet ayırımına son verilmiştir. Türk vatandaşı ile evlenen yabancı kadın ve yabancı erkek kanunda belirtilen şartları yerine getirmişse vatandaşlık kazanmak üzere yetkili makama başvurabilecektir.

Ayrıca evlenme yoluyla vatandaşlığın kazanılması, vatansız kadını koruma amacıyla kanun yoluyla ve/veya belli süre içinde talepte bulunarak-seçme hakkının kullanılması yoluyla kazanılması niteliğinden çıkarılmıştır. Yapılan değişiklikle bu yoldan vatandaşlık kazanma da yetkili makam kararıyla vatandaşlık kazanma yolu haline gelmiştir. Öte yandan Türk vatandaşı ile evlenen yabancı eşin evlenme nedeniyle kendi vatandaşlığını kaybetmesi halinde Türk vatandaşlığını kendiliğinden kazanacağına ilişkin hüküm muhafaza edilmiştir.

Bir başka farklı düzenleme ise vatandaşlık kazanma şartlarında kendini göstermiştir. 2003 değişikliği ile evlenme yoluyla Türk vatandaşlığını kazanmak isteyen yabancılar, en az üç yıldan beri evli olmaları, fiilen birlikte yaşamaları ve evliliğin devamı halinde yetkili makama başvuruda bulunabileceklerdir. Maddenin uygulanmasının usul ve esaslarını göstermek üzere çıkarılan Yönetmelik⁴³, belirtilen şartlara ilaveten eşlerin mücbir sebepler dışında fiilen bir arada yaşama, fuhuş yapmak, fuhuşa aracılık etmek veya fuhuşa zorlamak, kadın ticareti yapmak gibi herhangi bir faaliyet içinde bulunmama ile kamu düzeni, milli güvenlik ve genel ahlak açısından sakıncalı olmama şartlarının

⁴¹ RG 12.6.2003-25136.

⁴² Ayrıntılı bilgi için bkz. Fügen **Sargin**, "Türk Vatandaşlığı Kanunu'nda Değişiklik Yapan 2003 Tarihli ve 4866 Sayılı Kanun Kapsamında Bir Değerlendirme", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 53, S. 1, 2004, s. 27-63; Gülin **Güngör**, "The Acquisition of Turkish Nationality by Way of Marriage Following the June 2003 Amendmend", *Ankara Law Review*, C. 1, S. 1, 2004, s. 29-49 (Marriage).

⁴³ Türk Vatandaşı ile Evlenme Nedeniyle Türk Vatandaşlığının Kazanılmasına ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Vatandaşlarının Türk Vatandaşlığını Kazanmalarına İlişkin Yönetmelik, RG 24.5.2004-25471.

mevcudiyetini aramıştır. Aslında kanunla düzenlenmesi gereken şartların yönetmelikte yer alması hususu bir yana bırakılacak olursa, yapılmak istenenin, düzenlemenin amacının, Türk vatandaşlığını kazanmak isteyen yabancı ile Türk vatandaşı arasında gerçek bir evliliğin mevcudiyetinin aranması olduğu anlaşılmaktadır.

Bu dönemle ilgili bir diğer dikkat çekici durum ise, 4866 sayılı Kanun ile *sadece* 403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununun 5. maddesinde değişiklik yapılmış olmasıdır. Oysa anılan kanunda evlenme ile ilgili birden fazla hüküm yer almakta ve bu hükümlerin birbiriyle bağlantısı bulunmaktadır. Dolayısıyla bir madde değiştirildiğinde irtibatlı olduğu diğer hükümlerin⁴⁴ de değiştirilmesi, değişiklikle uyumlu hale getirilmesi icap ederdi⁴⁵.

4. 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu

403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu, 2009 yılında 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu ile yürürlükten kaldırılmıştır. Aşağıda ele alınacak olan 5901 sayılı Kanunun evlenme yoluyla vatandaşlığın kazanılmasına ilişkin 16. madde hükmü, 4866 sayılı kanunla değiştirilen 403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununun 5. maddesi ile 2004 yılında çıkarılan yönetmelik hükümlerinden büyük ölçüde yararlanılarak hazırlanmıştır.

III. 5901 SAYILI TÜRK VATANDAŞLIĞI KANUNUNDA EVLENME YOLUYLA VATANDAŞLIĞIN KAZANILMASI

A. Genel Olarak

2009 yılında kabul edilen 5901 sayılı Kanun, evlenmenin vatandaşlığa etkisini önceki vatandaşlık kanunlarına nazaran daha sade bir şekilde düzenlemiştir. Evlenme ve vatandaşlık konusunda 2003 yılında 4866 sayılı kanunla başlayan değişiklik hareketi, 5901 sayılı kanunla son halini almıştır. Gerçekten de 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununda (TVK) evlenme, sadece “yetkili makam kararıyla vatandaşlığı kazanma yollarından” biri olarak ele alınmıştır. Evlenmenin vatandaşlığın sona ermesi yollarından (403 sayılı TVK m. 19) birisi olma özelliği sona ermiştir.

---

⁴⁴ 403 sayılı Kanun m. 5, 7, 13, 15, 19, 28 hükümlerinin bu açıdan yeniden değerlendirilmesi gerekirdi. Elbette sadece bu maddeler arası uyumun sağlanması yeterli olmazdı, ayrıca evlenme ve vatandaşlık ilişkisinde çocukların durumuna dair hükümlerin de gözden geçirilmesi önem taşımaktaydı.

⁴⁵ F. Bilge **Tanrıbilir**, “Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısının Hazırlanması Nedenleri Üzerine”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, C. 20, S. 72, 2007, s. 43-44 (Tasarı).

Türk Vatandaşlığı Kanununun "Türk vatandaşlığının evlenme yoluyla kazanılması" başlığını taşıyan 16. maddesi⁴⁶ hükmü şöyledir:

"MADDE 16 - (1) Bir Türk vatandaşı ile evlenme doğrudan Türk vatandaşlığını kazandırmaz. Ancak bir Türk vatandaşı ile en az üç yıldan beri evli olan ve evliliği devam eden yabancılar Türk vatandaşlığını kazanmak üzere başvuruda bulunabilir. Başvuru sahiplerinde;

a) Aile birliği içinde yaşama,

b) Evlilik birliği ile bağdaşmayacak bir faaliyette bulunmama,

c) Millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hali bulunmama, şartları aranır.

(2) Başvurudan sonra Türk vatandaşı eşin ölümü nedeniyle evliliğin sona ermesi halinde birinci fıkranın (a) bendindeki şart aranmaz.

(3) Evlenme ile Türk vatandaşlığını kazanan yabancılar evlenmenin butlanına karar verilmesi halinde evlenmede iyiniyetli iseler Türk vatandaşlığını muhafaza ederler."

Görüldüğü üzere söz konusu hüküm, evlenmeyi vatandaşlığı doğrudan etkileyen bir hukuki işlem olarak görmemektedir. Türk vatandaşı ile evlenen yabancı ancak kanunda belirtilen şartlar dahilinde talepte bulunması ve talebinin yetkili makam tarafından uygun görülmesi halinde Türk vatandaşlığını kazanabilecektir. Bu noktada Türk hukukunda vatandaşlığı kazanma bakımından herhangi bir cinsiyet ayrımı söz konusu olmadığı gibi evlenmenin tek yönlü (sadece Türk vatandaşı ile evlenen yabancı eş bakımından) vatandaşlığa etkisi olmaktadır. 5901 sayılı Kanunun evlenmeye ilişkin hükmü, uluslararası hukuktaki gelişmelerin Türk hukukunda dikkate alındığını göstermektedir⁴⁷. Evlenme ve evliliğin sona ermesi, vatandaşlığın doğrudan kazanılması ve/veya kaybına yol açmadığı gibi cinsiyet ayrımı da yapılmamıştır. Avrupa ülkelerinin vatandaşlık

⁴⁶ Bilgi için bkz. Nomer, Vatandaşlık, s. 96 vd.; Aybay ve Özbek, s. 129 vd.; Vahit Doğan, *Türk Vatandaşlık Hukuku*, 15. Bası, Ankara, Savaş Yayınevi, 2018, s. 89 vd.; Güngör, Vatandaşlık, s. 137 vd.; Turgut Turhan ve Feriha Bilge Tanrıbilir, *Vatandaşlık Hukuku*, 4. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, 2017, s. 96 vd.; Bahadır Erdem, *Türk Vatandaşlık Hukuku*, İstanbul, Beta Basım, 2010, s. 135 vd.; B. Bahadır Erdem, "Vatandaşlık Kanunu Tasarısında Evlenme ile Türk Vatandaşlığının Kazanılmasına İlişkin Düzenleme", *Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı Sempozyumu (29 Şubat 2008) Bildiriler* (Editörler: V. Doğan/ F.B. Tanrıbilir/B. Şit), Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2008, s. 102 vd (Evlenme).

⁴⁷ Feriha Bilge Tanrıbilir, "Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi ve Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı", *Vatandaşlık, Göç, Mülteci ve Yabancılar Hukukundaki Güncel Gelişmeler Uluslararası Sempozyum Bildirileri*, 15 ve 16 Mayıs 2009, Anadolu Üniversitesi Eskişehir (editörler: K. Hailbronner/B. Tiryakioğlu/E. Küçük/K. Schneider), Ankara, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, 2010, s. 102 vd. (Sözleşme)

kanunlarından farklı olarak, Türk hukukunda yabancı eşin ülkede belli bir süre ikamet etmesi şartına yer verilmemiştir. Diğer yandan Türk hukukunda birlikte yaşama veya medeni birliktelikler türünden yaşam biçimlerine dair hüküm bulunmadığından belirtilen modeller dolayısıyla Türk vatandaşlığının talebi mümkün değildir⁴⁸.

B. Şartlar

5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununun 16'ncı madde hükmünden evlenme yoluyla vatandaşlığı kazanma şartlarını tespit etmek mümkündür. Çalışmamızda Türk vatandaşıyla evlenerek vatandaşlığın iktisabı şartlarını idarenin uygulaması ve yargı kararları⁴⁹ çerçevesinde ele alacağız.

1. Bir Türk Vatandaşıyla Halen Evli Olma

Türk vatandaşıyla evli olan yabancı eşin Türk vatandaşlığını kazanabilmesi için vatandaşlığı kazanma talebinde bulunduğu anda en az üç yıldan beri evli olması ve evliliğin halen devam ediyor olması şarttır⁵⁰. Bu şart, müracaat makamlarınca başvurunun işleme alınabilmesi için ilk önce incelenir (TVK Uyg. Yön. m. 25/1).

Öncelikle şu hususu belirtmek gerekir ki, bir Türk vatandaşıyla evlenen⁵¹ yabancı eşin Türk vatandaşlığını kazanabilmesi için, Türk vatandaşıyla evliliği hukuken geçerli bir evlilik olmalıdır. Zira bir Türk vatandaşıyla hukuken geçerli bir şekilde evlenen yabancı eş TVK m. 16'da yer alan şartlardan hareketle Türk vatandaşlığını kazanabilir. Evliliğin geçerliliği ise Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanunun⁵² 13. maddesi uyarınca tespit edilecektir⁵³. Evliliğin maddî şartları (evlenme ehliyeti, evlenme engelleri gibi) açısından eşlerin evlenme anındaki milli hukukları, evlenmenin şekli bakımından da evlenmenin yapıldığı yer hukuku uygulanır⁵⁴. Dolayısıyla eşler Türkiye'de evlen-

⁴⁸ Nomer, Vatandaşlık, s. 101.

⁴⁹ Çalışmamızda kullanılan içtihatlar "https://www.lexpera.com.tr" veri tabanından temin edilmiştir.

⁵⁰ Evlilik boşanma veya ölüm gibi bir nedenle sona ermemiş olmalıdır. Bkz. TVK m. 16/2; TVK Uyg. Yön. m. 25/2.b. ve Ankara Bölge İdare Mahkemesi, 10. İdare Dava Dairesinin 8.11.2017 gün ve E. 2017/1134 ve K. 2017/1025 sayılı kararına (erişim tarihi 15.1.2020).

⁵¹ Evlenme yoluyla vatandaşlığın kazanılmasında karşılaşılabilecek bir diğer sorun da evlenme anında eşlerden birinin Türk vatandaşı olmasının gerekip gerekmediğidir. Bkz. TVK Uyg. Yön. m. 25/3.

⁵² RG. 27.11.2007-26728.

⁵³ Bu konuda ayrıca bkz. Nüfus Hizmetleri Kanunu (RG 29.4.2006-26153) m. 22-25.

⁵⁴ Butlan kararının vatandaşlığa etkisi için bkz. Nomer, Vatandaşlık, s.103 vd.; Aybay ve Özbek, s. 138; Turhan ve Tanrıbilir, s. 102; Doğan, s. 103; Güngör, Tâbiyet, s. 145 vd.

mişlerse yetkili Türk mercileri önünde evlenmiş olmaları gerekir. Bunlar Türk hukukunda belediye sınırları içinde belediye başkanı veya bu işle görevlendireceği memur, köylerde muhtardır. İçişleri Bakanlığı, il nüfus ve vatandaşlık müdürlüklerine, nüfus müdürlüklerine, il ve ilçe müftülüklerine ve ilgili dış temsilciliklere evlendirme memurluğu görev ve yetkisi verebilir (Evlendirme Yönetmeliği⁵⁵ m. 7)⁵⁶. Ancak eşlerden birisi yabancı olduğu takdirde belediye memurları ile nüfus müdürlükleri evlendirmeye yetkilidirler ve işlemin il veya ilçe sınırları içinde yapılması gerekir (Evlendirme Yönetmeliği m. 7/2). Danıştay'ın verdiği bir karara konu olayda Moldova vatandaşı ile Türk vatandaşı ilçe sınırları içinde muhtar tarafından evlendirilmişlerdir. Buna rağmen yabancı eşin vatandaşlık talebi incelemeye alınmış, eşlerle mülakat yapılmış, ancak idare yabancıya getirilen ülkeye giriş sınırlamaları nedeniyle talebi reddetmiştir⁵⁷. Oysa ilk incelemede, evliliğin mevcudiyetinin veya geçerli olup olmadığının araştırılması gerekirdi. İşin ilginç yanı bu husus temyiz incelemesi sırasında da dikkate alınmamış, dava esastan incelenip karara bağlanmıştır.

2. Aile Birliği İçinde Yaşama

a. Türk Hukukunda "Gerçek Evlilik Bağının" Arandığı Haller

Türk uluslararası özel hukukunda iki alanda, hem vatandaşlık hukuku hem yabancılar hukukunda, gerçek bir evliliğin mevcudiyeti aranmıştır:

Yabancılar hukukunda, Türk vatandaşının yabancı eşinin aile ikamet izni⁵⁸ alabilmesi için gerçek bir aile birliğinin mevcudiyeti şarttır (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu⁵⁹ - YUKK) (m. 34)⁶⁰. Bazı hallerde evliliğin sırf ikamet izni almak için yapıldığı yönünde makul şüphe bulunduğu kabul edil-

⁵⁵ RG 7.11.1985-18921.

⁵⁶ Feriha Bilge **Tanribilir**, "Yabancıların Türk Yetkili Makamları Önünde Evlenmesi ve Kamu Düzenine Aykırılık Meselesi", *Milletlerarası Özel Hukukta Güncel Konular Sempozyumu*, 21-22 Nisan 2016 Eskişehir, Anadolu Üniversitesi, (Editörler: B. Tiryakioğlu/M. Aygün/A. Önal/K. Altıparmak/C. Kaya), Ankara, Yetkin Yayınları, 2016, s. 463, 465 (Kamu Düzeni).

⁵⁷ Danıştay 10. Dairesinin 17.3.2015 gün ve E. 2011/9154, K. 2015/1119 sayılı kararı (erişim tarihi 15.1.2020).

⁵⁸ Şule **Arslan**, *Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahat Hakkı*, İstanbul, Oniki Levha, 2018, s. 142 vd.; Gülce **Gümüşlü-Tunçağıl**, "Aile İkamet İzni ve Kadın Eşin Durumu", *2. Uluslararası Kadın ve Hukuk Sempozyumu*, C.I, (Editörler: S.S. Gökalp-Alıca / N. Basa), 2019, <http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/633.pdf>, 732 vd. (erişim tarihi 15.1.2020); Doğa **Elçin**, "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Danıştay Kararları Işığında Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nda Aile İkamet İzni", *Milletlerarası Özel Hukukta Güncel Meseleler Sempozyumu*, (Editörler: V. Doğan/ A.Ç. Yılmaz/L. Ayhan İzmirli) Ankara, Savaş Yayınevi, 2019, s. 177 vd.

⁵⁹ RG. 11.4.2013-28615.

⁶⁰ 5901 sayılı Kanunun 28'inci maddesi kapsamında olanlar, ikamet izni olan yabancılar ile mülteciler ve ikincil koruma sahiplerinin eşleri de aile ikamet izni için başvurabilirler (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu- m. 34/1).

mektedir: “a) Eşlerin aynı konutta yaşamaması veya evliliğin aile birliği içinde devam etmediği yönünde ihbar ya da şikâyetin bulunması. b) Eşlerin konuştuğu ortak bir dilin olmaması. c) Eşler arasında makul olmayan yaş farkının olması. ç) Yabancıların vize veya ikamet izni ihlallerinde bulunması. d) Eşlerin evliliğin anlaşılabilir olduğunu beyan etmesi. e) Eşlerden biri hakkında geçimini meşru olmayan yollardan sağlamaktan veya izinsiz çalışmaktan işlem yapılmış olması. f) Ailenin geliri ile yaşam standardının uygun olmaması” (YUKK Uyg. Yön.⁶¹ madde 34/1). Belirtilen durumlardan bir veya birkaçının bulunması, evliliğin anlaşılabilir olduğu yönündeki şüpheyi haklı kılmaktadır. Kanaatimizce, aile ikamet izinleri için bu tür ölçütlerin mevzuatta öngörülmüş olması uygulama açısından son derece yararlı ve yol göstericidir.

Vatandaşlık hukuku kapsamında da evlenme yoluyla vatandaşlık kazanabilmesi için başvuru sahiplerinin devam eden evliliklerinin “aile birliği kurma amacıyla” akdedildiğinin idare tarafından tespit edilmesi gerekmektedir. Böylece ilgililerin aile birliği kurma dışında muhtelif amaçlarla cal’i/muvazaalı/anlaşılabilir evlilikler yoluyla vatandaşlık kazanmaları engellenmek istenmektedir. Aile birliği içinde yaşama şartının yerine getirilmesinde hangi hususların önem taşıdığına dair ne yazık ki TVK ve Yönetmeliğinde hüküm bulunmamaktadır.

b. Türk Hukukunda “Aile Birliği İçinde Yaşama” Olgusunun Tespiti

Aile birliği içinde yaşama şartının yerine getirilmesinde hangi hususların önem taşıdığına dair TVK ve Yönetmeliğinde hüküm bulunmadığından içtihatlardan hareketle gerçek aile birliğinin belirlenmesinde kullanılan ölçütler tespit edilmeye çalışılmaktadır. Özellikle içtihatlarda Vatandaşlık Başvuru İnceleme Komisyonu (VBİK)⁶² raporlarına, onların değerlendirmelerine yer verildiği için bu raporlar “gerçek evlilik/aile birliği içinde yaşama” şartının belirlenmesinde yol gösterici niteliktedir. Örneğin, ilgili Vatandaşlık Başvuru İnceleme Komisyonu, Romanya vatandaşı eşin talebini “Türk vatandaşı ile olan evliliğin aile birliği kurmaya yönelik ve ciddi olduğu, bu evliliklerinden bir çocuklarının olduğu, eşlerin birbirlerini iyi tanıdıkları, yakınlarının isimlerini ve ne iş yaptıklarını bildikleri, davacının Türkçe’yi iyi derecede konuştuğu, yazıp okuyabildiğini” tespit ettiğinden olumlu görüş bildirmiştir⁶³. Kazakistan vatandaşı eşin

⁶¹ Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik (YUKK Uyg. Yön.), RG. 17.3.2016-29656.

⁶² Vatandaşlık Başvuru İnceleme Komisyonu için bkz. 5901 sayılı TVK m. 18 ve TVK Uyg. Yön. m. 29, 69.

⁶³ Danıştay 10. Dairesinin 29.9.2015 gün ve E. 2012/1202, K. 2015/3931 sayılı kararı (erişim tarihi 15.1.2020). Aynı yönde Danıştay 10. Dairesinin 30.3.2016 gün ve E. 2013/7323, K. 2016/1806 sayılı kararı; Danıştay 10. Dairesinin 5.10.2015 gün ve E. 2012/2896, K. 2015/4043 sayılı kararı (erişim tarihi 15.1.2020).

talebinde, "evliliğinin menfaate dayalı bir evlilik olmadığı, ciddi bir evlilik olduğu, eşler arasında uyum ve aile birliği olduğu"⁶⁴ kanaatine varmıştır. Gürcistan vatandaşı eşin talebi, "davacı ve eşinin ikametgah ettikleri adreste komşuları tarafından tanındığı, davacının ve eşinin evlilik birlikteliğinin devam ettiği, ..., çevreden iyi biri olarak bilindikleri"⁶⁵ için uygun bulmuştur.

Buna karşılık Rusya vatandaşı eşin talebinde Komisyon, davacı ve eşiyile ayrı ayrı yaptığı mülakat sonucunda, sorulara yeterli cevap verilmediği, çelişkili beyanlarda bulunulduğu, eşler arasında yaş farkının bulunduğu, müşterek çocuklarının bulunmadığı gerekçesiyle eşlerin evlilik birlikteliği içinde yaşamadıkları kanaatine varmıştır. Bu davada Türk vatandaşı eş mülakata katılmaktan kaçınmış, davacı eş ise Türk eşine karşı aile konutu şerhi konulması istemiyle dava açmış ve istemi kabul edilmiştir. Belirtilen olayda idare aile birliğinin bulunmadığı neticesine varmıştır⁶⁶.

Bölge İdare Mahkemesinin incelediği bir dosyada⁶⁷ olay farklı bir şekilde gelişmiştir. Dosya içeriğine göre 2009 yılından beri Türk vatandaşı ile evli Moldova vatandaşı eş hakkında herhangi bir idari veya adli işlem bulunmamaktadır, ayrıca çiftin müşterek çocuğu yoktur, aralarında büyük yaş farkı vardır. Türk vatandaşı eş ve ablasının soruşturma esnasında bu evliliğin formalite olduğunu, yabancının vatandaşlık kazandıktan sonra sona erdirileceğine dair ifadeleri yine dosya içeriğinde mevcuttur. Buna rağmen istinaf incelemesi neticesinde yabancı hakkında olumsuz herhangi bir delil olmadığından bahisle mahkeme kararının kaldırılmasına, idari işlemin iptaline karar verilmiştir. Oysa

⁶⁴ Danıştay 10. Dairesinin 31.5.2016 gün ve E. 2013/2141, K. 2016/3016 sayılı kararı (erişim tarihi 15.1.2020).

⁶⁵ Danıştay 10. Dairesinin 8.6.2016 gün ve E. 2013/4606, K. 2016/3166 sayılı kararı (erişim tarihi 15.1.2020). Ukrayna vatandaşı eş "... iline para karşılığı cinsel ilişkide bulunarak para kazanmak amacıyla geldiğini beyan ettiğinin görüldüğü, ancak (A) ile evlenmesinin ardından eşi ile birlikte ikamet ettiği, evliliklerinin evlilik birliği içinde devam ettiği, birlikte yaşantının çevre tarafından bilindiği, tarafların evlilik birliğinden çocukları bulunmasa dahi eski evliliklerinden olan çocuklarının bulunduğu" tespit edildiğinden komisyon olumlu görüş bildirmiştir. Danıştay 10. Dairesinin 5.10.2015 gün ve E. 2012/5321, K. 2015/4042 sayılı kararı (erişim tarihi 15.1.2020).

⁶⁶ Danıştay 10. Dairesinin 30.3.2016 gün ve E.2013/4710, K.2016/1801 sayılı kararı (erişim tarihi 15.1.2020). Benzer durum Azerbaycan vatandaşı eşin talebinin incelenmesinde ortaya çıkmış, aile birliği şartının mevcut olmadığı sonucuna varılıp vatandaşlık talebi reddedilmiştir. Kararda, "yapılan araştırmada, davacının yalnız yaşadığı, çevresince tanınmasına karşın Türk vatandaşı eşin çevre ve muhtarlıkça tanınmadığı, Belediyece yapılan yardımlarla geçindiği, Türk vatandaşı eşin, bir doktorun yazlığında bulunan tek odalı küllübede yaz kış (24 saat) esasına göre bekçi ve bahçıvan olarak çalıştığı ve yaşadığı, iş sahibince yabancı kadın ile evliliğin bilinmediği, davacıya ait herhangi bir eşyanın küllübede bulunmadığı, davacının evlilik öncesinde fuhuş yaparak geçimini sürdürdüğü, Türk vatandaşı eşin beyanlarından söz konusu evlilikten pişman olmakla birlikte vicdani kaygılarla evliliği sürdürdüğü" anlaşılmıştır" Danıştay 10. Dairesinin 13.10.2015 gün ve E.2012/5540 ve K.2015/4312 sayılı kararı (erişim tarihi 15.1.2020)

⁶⁷ Ankara Bölge İdare Mahkemesi, 10. İdare Dava Dairesinin 8.11.2017 gün ve E.2017/1217 ve K. 2017/1058 sayılı kararı (erişim tarihi 15.1.2020).

bizzat Türk vatandaşı eşin evliliğin formalite olduğuna dair beyanı varken bu husus yeterince araştırılmadan karar verilmesi isabetli olmamıştır. Yine aynı şekilde bir başka dosyada davalı idarece Türk vatandaşı eşin çocuklarının evliliğe onay vermedikleri, yabancı eşin Türkiye’de kalabilmek ve eşinin maaşı için evlenmiş olabileceğini, ancak eşinin kişisel bakım ve temizliğini yaptığını, bu işleri aynı çatı altında yapabilmek için nikâh yapıldığı yönünde değerlendirmeler yapılmış ve vatandaşlık talebi reddedilmiştir. Buna karşın istinaf incelemesinde evlilik birliğinin mahiyetine ilişkin hususların özel hayata yönelik olduğu belirtilip Fas vatandaşı eşin Türk vatandaşı eşiyile resmi evliliğinin mevcudiyeti ve aynı çatı altında yaşamasını yeterli görülmüştür⁶⁸. Ancak kanaatimizce bu tür olaylarda aile birliği mi kuruluyor yoksa erkek yaşlıya bakım hizmeti mi sağlıyor sorularının yanıtının araştırılması daha isabetli olurdu.

3. Evlilik Birliği ile Bağdaşmayacak Faaliyetlerde Bulunmama

a. Kapsam

TVK evliliğin “aile birliği kurma amacıyla” akdedildiğinin tespit edilmesi şartını desteklemek üzere ilgililerin “evlilik birliği ile bağdaşmayacak faaliyetlerde bulunmaması” şartını da aramaktadır.

Bu şartın incelenmesi ve tespiti hakkında bazı hususlar dikkat çekmektedir. Öncelikle ne tür faaliyetlerin aile birliği ile bağdaşmadığı hususunda TVK Uyg. Yön.'de "fuhuş yapmak ve fuhşa aracılık etmek gibi davranışlar" örnek olarak verilmiştir (m. 28/1, b). İçtihatlar incelendiğinde idarenin söz konusu şartın yerine gelmediğinden bahisle birçok vatandaşlık kazanma başvurusunu reddettiği görülmektedir.

b. Şartın Tespitinde “Zaman” Faktörü

İkinci olarak, aile birliği ile bağdaşmayan faaliyetlerde bulunma yükümlülüğünün başlangıç anının ne olduğu hususu açıklığa kavuşturulmalıdır. İdarenin soruşturmasının kapsamı evlenme öncesi dönemi kapsar mı, yoksa sadece evlenme sonrası tavır ve davranışlar, olaylar mı dikkate alınacaktır sorularının cevaplanması gerekmektedir. Şart, aile birliği ile bağdaşmayacak davranışta bulunmama olduğuna göre, bu yükümlülüğün evlenme sonrası için söz konusu olduğu söylenebilir. İçtihatlarda bu konu da fazlasıyla gündeme gelmiştir.

⁶⁸ Ankara Bölge İdare Mahkemesi, 10. İdare Dava Dairesinin 3.5.2018 gün ve E. 2018/438 ve K. 2018/363 sayılı kararı (erişim tarihi 15.1.2020). 2008 yılında evlendiği Türk vatandaşı eşini 20.5.2013’de kasten yaralayan, bu suçtan dolayı ceza alan ve Türk eşin 29.5.2013’de şiddetli geçimsizlik nedeniyle dava açtığı sabit olan Türkmenistan vatandaşı eşin talebi, haklı olarak yargı makamınca uygun görülmemiştir. Ankara Bölge İdare Mahkemesi, 10. İdare Dava Dairesinin 8.11.2017 gün ve E. 2017/1134 ve K. 2017/1025 sayılı kararı (erişim tarihi 15.1.2020).

Evlilik öncesi yabancı eş hakkında açılan fuhuş ve fuhuşa aracılık etme gibi fiiller için⁶⁹ ceza soruşturması veya yapılan sınırdışı edilme gibi idari işlemlerin aile birliğiyle bağdaşıp bağdaşmadığı konusunda içtihatlar büyük ölçüde yerleşmiş görünmektedir. Örneğin Ukrayna vatandaşı eş, evlilik öncesi fuhuşa aracılık yapma suçundan mahkûm olmuştur. VBIK, evlenme sonrasında hiçbir yasa dışı faaliyetinin bulunmaması eşiyile aynı çatı altında yaşaması, eşiyile Türkçe konuşup anlaşabilmesi gibi verilerden hareketle olumlu rapor tanzim etmiştir. Buna karşın idare ilgilinin vatandaşlık kazanma; “evlilik öncesi davranışlar” nedeniyle reddetmiştir. Danıştay, anılan gerekçeyi uygun görmediğinden kararın bozulmasına hükmetmiştir⁷⁰.

Evlilik öncesi faaliyetlerin talebi etkilememesi yönündeki ilgili Dairenin bazı kararları oy çokluğu ile alınmıştır. Karara katılmayan üyeler vatandaşlığa kabulün devletin hükümranlık yetkisine ilişkin olduğundan idarenin takdir yetkisini kullanarak talepleri reddedebileceği gerekçesini ileri sürmüşlerdir⁷¹.

Verilen kararlar ile karşı oy yazıları birlikte değerlendirildiğinde bir husus dikkat çekmektedir. Karşı oy yazılarında vatandaşlık işlemlerinde idarenin takdir yetkisinin mevcudiyetine değinilmektedir. Elbette TVK uyarınca şartları taşıyan kişiler bakımından vatandaşlık kazanmak hak değildir, idarenin takdir yetkisi vardır (m.10)⁷². Ancak Anayasamıza göre Türkiye Cumhuriyeti Devleti, hukuk devletidir (m. 2). Hukuk devletinde belirtilen halde dahi, idare takdir yetkisini kullanırken makul, kabul edilebilir gerekçe göstermekle yükümlüdür, bu yetki keyfilik anlamına gelmez. Bu anlamda, idarenin takdir yetkisinin ge-

⁶⁹ Fuhuş dışındaki fiiller, “milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel hali olmamak şartı” içinde değerlendirilmelidir. Nitekim yargı kararlarında bu ayırım yapılmaktadır.

⁷⁰ Danıştay 10. Dairesinin 9.2.2015 gün ve E.2011/576 ve K.2015/345 sayılı kararı (erişim tarihi 15.1.2020). Benzer karar Azerbaycan vatandaşı eş hakkında da verilmiştir. Yabancı eş evlilik öncesi fuhuş yapmaktan takibata uğramışsa da takipsizlik kararı verilmiş, evlilik sonrasında ise adı hırsızlık olayına karışmış, o soruşturma hakkında da takipsizlik kararı verilmiştir. VBIK aile birliği içinde yaşama olgusunu tespit etmiş ve olumlu rapor vermiştir. Bu nedenle idarenin evlilik öncesine yönelik temyiz itirazları reddedilmiştir (Danıştay 10. Dairesinin 9.2.2015 gün ve E.2011/6294 ve K.2015/336 sayılı kararı (erişim tarihi 15.1.2020)).

⁷¹ Bkz. Danıştay 10. Dairesinin 15.9.2015 gün ve E.2012/677 ve K.2015/3780 sayılı kararı, Aynı yönde Danıştay 10. Dairesinin 8.6.2016 gün ve E.2013/4606 ve K.2016/3166 sayılı kararı ile Danıştay 10. Dairesinin 29.9.2015 gün ve E. 2012/2134 ve 2015/3932 sayılı kararı karşı oylarına. Başka bir kararda davacı Moldova vatandaşı eşin talebi reddedilmiş, İdare mahkemesi, kararında aile birliği içerisinde yaşadığı tartışma konusu olmayan davacının fuhuşa teşvik suçundan hakkında açılmış dava dahi bulunmadığı, hakkında herhangi bir işlem de yapılmadığı, işvereni hakkında açılan ve kendisinin de tanık olarak dinlendiği davada işverenin beraat ettiğini belirtmiş; ayrıca kanunda aranan aile birliğiyle bağdaşmayacak faaliyette bulunmama koşulunu taşımadığı yönünde herhangi geçerli ve kabul edilebilir bilgi ve belgeye de rastlanmadığından işlemin iptaline karar vermiştir. Karar ilgili dairece oyçokluğuyla onanmıştır. Karara karşı olan üye, diğer kararlarda olduğu gibi, devletin hükümranlık yetkisine işaret ederek idarenin takdir yetkisinden bahisle hükmün bozulması gerektiği düşüncesiyle karara katılmamıştır. Danıştay 10. Dairesinin 29.3.2016 gün ve 2013/2079 ve K. 2016/1747 sayılı kararı. (erişim tarihi 15.1.2020).

⁷² Bkz. Turhan ve Tanrıbilir, s. 64 vd.

rekçesini “evlilik öncesi faaliyetler” oluşturamaz. Zira TVK açıkça “aile birliği ile bağdaşmayan faaliyetlerde bulunmaktan” söz ettiğine göre anılan şartın mevcudiyeti geçerli bir evlenme ilişkisinin kurulduğu andan itibaren aranmalıdır. Bu nedenle içtihatlarda özellikle üzerinde durulan bu husus isabetlidir⁷³.

c. Şartın Tespitinde “Kişi” Faktörü

Şartın sadece yabancı bakımından mı aranması gerektiği, yoksa diğer eş bakımından da aranıp aranmayacağı hususunun da açıklığa kavuşturulması yerinde olacaktır. 2014 yılında Türk vatandaşıyla evlenen Ukrayna vatandaşı eşin vatandaşlık başvurusunun incelenmesi sonucu yabancı eşin hem evlilik öncesi hem evlilik sonrasında emniyet mensuplarınca otellerden alınıp serbest bırakıldığı; Türk vatandaşı eşinin ise yabancı kadınları fuhuş için alıkoyma ve tecavüzdten dolayı hakkında işlem yapıldığı anlaşıldığından evlilik birliği ile bağdaşmayacak faaliyette bulunmama şartını taşımadığı sonucuna varılmıştır. Somut olayda sadece yabancı eş değil, aynı zamanda Türk vatandaşı eşin durumu da idare ve mahkeme tarafından dikkate alınmıştır⁷⁴. Ancak bu olayda Türk vatandaşı eşin durumu dikkate alınmasa bile zaten yabancı eşin içinde bulunduğu koşulların bu şart açısından sorun olduğuna işaret edilmektedir. Üstelik yabancı eşin aile birliği ile bağdaşmayan hareketleri evlenme sonrasında da devam etmiş görünmektedir. Türk vatandaşı eşin davranışları ve hakkında açılan soruşturmalardan yabancı eşin etkilenip etkilenmeyeceği konusunda içtihatlar arasında birliğin mevcut olduğu söylenebilir. Örneğin birçok kararda, Türk vatandaşı eşin muhtelif suçlardan mahkûm olmasının ilgilinin talebini etkilemeyeceği sonucuna varılmıştır⁷⁵.

4. Milli Güvenlik ve Kamu Düzeni Bakımından Engel Teşkil Edecek Bir Hali Bulunmamak

a. Kapsam

Yukarıda sayılan şartların yanı sıra bir Türk vatandaşıyla evlenmiş olan yabancı eşin Türk vatandaşlığına alınmasında milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından

⁷³ Öte yandan fuhuş dışındaki fiiller söz konusu olduğunda TVK m. 16/1-c bendi yönünden idarenin daha geniş takdir yetkisinin bulunduğu açıktır, idare evlilik öncesi olayları da dikkate alabilir.

⁷⁴ Danıştay 10. Dairesinin 10.4.2014 gün ve E.2010/16587ve K.2014/2306 sayılı kararı (erişim tarihi 15.1.2020). Bir başka kararda Türk vatandaşı eşin hangi suçtan mahkûm olduğu belirtilmemekle birlikte bu durum evliliğinden iki çocuğu bulunan Suriye vatandaşı eşin talebinin reddine neden olmuştur. Aile birliğinin mevcudiyeti gerekçesiyle işlemi iptal eden idare mahkemesinin kararı, “başvuru koşullarının sadece başvuran yabancı açısından değil her iki eşi de kapsayacak şekilde irdelenmesi gerekliliği vatandaşlık konusunda Devletin hükümlerlik hakkının bir sonucudur.” gerekçesiyle bozulmuştur. Danıştay 10. Dairesinin 16.2.2015 gün ve E.2011/10326 ve K.2015/493 sayılı kararı (erişim tarihi 15.1.2020).

⁷⁵ Danıştay 10. Dairesinin 11.4.2016 gün ve E.2013/1608 ve 2016/1896 sayılı kararı; Danıştay 10. Dairesinin 26.10.2016 gün ve E.2013/3979 ve K.2016/3868 sayılı kararı; Danıştay 10. Dairesinin 5.10.2015 gün ve E.2012/8455 ve K.2015/4050 sayılı kararı. (erişim tarihi 15.1.2020).

herhangi bir sakıncasının bulunmaması icap eder. Bu şart, diğer şartlardan farklı olarak evliliğin devam ediyor olması, aile birliği veya onun ihlali ile ilgili değildir. Yabancı eşin milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından herhangi bir sakıncasının bulunmaması şartı aile birliğinden müstakil, devletin kendi yapısını ve toplumu korumaya yönelik bir tür güvenlik önlemidir. Burada en önemli sorun, “milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından sakıncanın bulunmaması” durumunun ne anlama geldiğinin belirlenmesidir⁷⁶. Yetkili makam kararıyla vatandaşlık kazanmak isteyenler için bu şartın ne anlama geldiği, bu şartın yerine geldiğinin nasıl tespit edildiği araştırılarak ortaya çıkarılabilir. TVK Uyg. Yön uyarınca, ilgili hakkında yerleşim yerinin bulunduğu güvenlik birimlerince soruşturma, Milli İstihbarat Teşkilatı Müsteşarlığı ile Emniyet Genel Müdürlüğüne de arşiv araştırması yapılır (m. 72/1). TVK Uyg. Yön., milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hali bulunmama şartına ilişkin olarak yapılacak soruşturmada hangi hususların göz önüne alınacağını 72’inci maddenin beşinci fıkrasında belirtmiştir: “İlgili kurumlarca yapılan araştırma sonucunda Anayasa ile kurulu devlet düzenini yıkma yolunda faaliyette bulunduğu, bu faaliyetlerde bulunanlarla işbirliği yaptığı veya bunları maddi olarak desteklediği, Türkiye Cumhuriyetinin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğüne karşı yurt içinde veya dışında, 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlarla ilgili faaliyetlerde bulunduğu, isyan, casusluk ve vatana ihanet suçlarına katıldığı, silah ve uyuşturucu madde kaçakçılığı, insan kaçakçılığı ve insan ticareti yaptığı veya bunlarla ilişki içerisinde bulunduğu tespit edilenler ile taksirli suçlar hariç olmak üzere ertelenmiş, zamanaşımına uğramış, hükmün açıklanması geriye bırakılmış, paraya çevrilmiş veya affa uğramış olsa dahi, altı aydan fazla hapis cezası alanlar Türk vatandaşlığını kazanamaz.” Soruşturmanın kapsamı oldukça geniştir ve dolayısıyla şartın tespitinde idarenin geniş takdir yetkisi bulunmaktadır. Buna mukabil anılan şarta ilişkin idarenin uygulaması ile içtihatlar incelendiğinde farklı değerlendirmelerin mevcudiyeti hemen dikkati çekmektedir.

b. Yönetmelikte Açıkça Belirtilen Durumlar

TVK Uyg. Yön’nde açıkça belirtilen durumlarda idare uygulamasında ve yargı kararlarında hiç tereddüt yaşanmamaktadır. Örneğin bir davada Iraklı eş⁷⁷, diğerinde Rusya vatandaşı eş⁷⁸ resmi belgede sahtecilik suçundan bir yıl sekiz

⁷⁶ Bu konuda bkz. Turhan ve Tanribilir, s. 78 vd.; Mustafa **Erkan**, “Türk Vatandaşlığının Sonradan Kazanılmasında “Milli Güvenlik” ve “Kamu Düzeni” Kavramlarının İncelenmesi”, *Milletlerarası Özel Hukukta Güncel Meseleler Sempozyumu*, (Editörler: V. Doğan/A.Ç. Yılmaz/L.Ayhan İzmirli), Ankara 2018, s. 18 vd.

⁷⁷ Danıştay 10. Dairesinin 19.2.2016 gün ve 2012/2376 ve K. 2016/904 sayılı kararı (erişim tarihi 15.1.2020).

⁷⁸ Danıştay 10. Dairesinin 30.3.2016 gün ve 2013/2556 ve K. 2016/1800 sayılı kararı (erişim tarihi 15.1.2020).

ay hapis cezasına mahkûm edilmiş ve hükmün açıklanması geri bırakılmıştır. Bir başka davada vatansız eşe mühür fekki suçundan 7 ay hapis cezasına hükmedilmiştir⁷⁹. Sözü edilen davalarda her üç yabancıнын evliliği gerçektir, aile birliği içinde yaşamaktadırlar. Ancak Yönetmelik hükmü uyarınca talepleri reddedilmiştir.

c. Yönetmelikte Açıkça Belirtilmeyen Durumlar

Somut olayda Yönetmelikte sayılmayan bazı durumlar söz konusu olabilir. Vatandaşlık kazanmak isteyen yabancı hakkında verilmiş hapis cezası bulunmayabilir, ancak onlar hakkında ya vize ihlallerinden veya diğer sebeplerden dolayı birtakım idari işlemler (sınır dışı etme gibi) yapılmış olabilir ya da açılan soruşturmaların takipsizlikle veya davaların adli para cezasına mahkûmiyet, delil yetersizliğinden beraat kararıyla sonuçlanması mümkündür. Belirtilen hal-lerde de idare vatandaşlık kazanma taleplerini reddetmektedir⁸⁰.

Red kararlarının iptali davalarına karşı yargının tavrı net değildir. Örneğin, içtihatların birinde Nijerya vatandaşı eşin, evlenmeden önce formalite evlilikler akdettiğinin tespiti, vize ihlallerinde bulunması, dolandırıcılık iddiasıyla soruşturma açılmış olması ile Türk örf ve adetlerine aykırı davranışları milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından sakıncalı görülmüştür⁸¹. Bir başka olayda ise Kırgız eş hakkında insan ticareti ve fuhuş fiilleri nedeniyle kamu davası açılmışsa da delil yetersizliğinden beraat kararı verilmiştir. Temyiz incelemesinde idarenin takdir yetkisinden bahisle ilgilinin durumu milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından sakıncalı bulunmuştur⁸².

Bazı kararlarda ise tam tersi yol izlenmiştir. Örneğin, Kırgız eş hakkında hakaret ve yaralamadan dolayı adli para cezalarına hükmedilmiş, bu nedenle kamu düzeni bakımından sakıncalı bulunarak talebi reddedilmiştir. İptal davası-

⁷⁹ Danıştay 10. Dairesinin 31.5.2016 gün ve 2013/6504 ve K. 2016/3015 sayılı kararı (erişim tarihi 15.1.2020).

⁸⁰ Bir kararda *Türk Vatandaşlığı Kanunu uyarınca Türk vatandaşlığına alınmalarında "Sakıncalı Deyiminin Kapsamına İlişkin Uygulama Protokolü"*nden söz edilmektedir. Protokole göre "1) Güvenlik makamlarınca yaptırılan araştırma sonucunda b) Herhangi bir sabotaj, isyan, casusluk ve vatana ihanet faaliyetlerine katılanlar ile silah ve uyuşturucu madde kaçakçılığı yapmış olanlar, menfaat karşılığı sahte pasaport düzenleyen şebekenin içerisinde yer alanlar veya bu tür faaliyetlerde bulunan kişilerle bu amaçla sıkı ilişkiler içerisinde bulunanların durumu" sakıncalı değerlendirilmektedir. Bkz. Ankara Bölge İdare Mahkemesi, 10. İdare Dava Dairesinin 12.04.2017 gün ve E. 2017/372 K. 2017/256 sayılı kararı (erişim tarihi 15.1.2020).

⁸¹ Danıştay 10. Dairesinin 17.3.2016 gün ve 2013/5433 ve K. 2016/1466 sayılı kararı (erişim tarihi 15.1.2020). Karşı oy yazısında ilgilinin aile birliği içinde yaşaması ve hakkında verilmiş mahkûmiyet hükmünün bulunmamasından bahisle talebin reddi görüşüne katılmadığı belirtilmiştir.

⁸² Danıştay 10. Dairesinin 11.4.2016 gün ve 2013/2702 ve K. 2016/1894 sayılı kararı (erişim tarihi 15.1.2020). Benzer başka karar hak bkz. Erkan, s.32-34.

na bakan idare mahkemesi “...*kamu düzenine sakınca yaratan bir kişinin ancak düzenli ve baskın bir kasıt ve amaç taşıyan belirli eylem ve davranışlarda süreklilik göstermesi ve bu eylemlerin kamu düzenini sarsıcı olduğunun ortaya konulmak suretiyle kesinlik kazanması halinde kamu düzenini bozma tehdidi olarak kabul edilerek, bu halde kamu düzeni açısından sakınca doğurduğu sonucuna varılabilecek olmasına karşın, davacının eğitim durumu da dikkate alınarak, söz konusu mahkeme kararına konu edilen suçu işlemiş olmasının tek başına davacıyı ‘kamu düzeni açısından sakıncalı olma’ durumuna getirmeyeceği; bu durumda, davacının vatandaşlık başvurusunun reddine dayanak alınan mahkeme kararının tek başına davacının kamu düzeni açısından sakınca taşıdığını objektif ve kesin bir şekilde ortaya koymayacağı*” gerekçesiyle iptal kararı vermiştir. Temyizen incelenen karar onanmıştır⁸³.

Ayrıca 2016 yılında verilen bir başka karara konu olayda Lübnan vatandaşı erkek, eşi ile 1985 yılında evlenmiş, evlilikten bir çocukları dünyaya gelmiş, çalışma izni almak suretiyle Türkiye’de çalışmış ve 2012 yılında emekli olmuştur. Ancak hakkında 1981 yılında bir terör örgütüne mensup olduğu iddiasıyla soruşturma açılmış ise de takipsizlik kararı verilmiştir. İdare bu durumu olumsuz değerlendirip vatandaşlık talebini reddetmişse de idare mahkemesi takipsizlik kararı verilmesinden ve bu tarihten sonra da ilgili hakkında herhangi bir soruşturma, dava bulunmadığından bahisle işlemin iptaline karar vermiş, karar onanmıştır⁸⁴.

Kanaatimizce, “ailede vatandaşlık birliği”, ailenin temelinde müteallik, olmazsa olmaz bir durum değildir. Aile fertleri arasında karşılıklı sevgi, saygı, sadakat ve dayanışma duyguları olmadan onları aynı vatandaşlık altında birleştirmenin çok anlamlı olmadığı açıktır. Ayrıca böylesi bir anlayış “vatandaşlık” müessesesi ile de bağdaşmaz. Diğer yandan milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından sakıncalı kişi olmama şartının tespitinde, idarenin fazlasıyla geniş yorumu ile üst yargı organının meseleyi evlilik sonrası aynı çatı altında yaşamaya indirgemesi arasında daha gerçekçi ve amaca uygun bir uygulama geliştirilmesi yerinde olacaktır. Bu noktada aile ikamet iznine benzer ölçütler ve uygulamalar kullanılabilir (YUKK Uyg. Yön m. 34 gibi).

d. Şart Bakımından “Kişi” Faktörü

Milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek hali olmama şartı bakımından diğer eşin konumu da yargı kararlarında ele alınmıştır. Örne-

⁸³ Danıştay 10. Dairesinin 29.3.2016 gün ve E. 2013/5442 ve K. 2016/1748 sayılı kararı (erişim tarihi 15.1.2020).

⁸⁴ Danıştay 10. Dairesinin 11.4.2016 gün ve E.2013/4853 ve K.2016/1891 sayılı kararı (erişim tarihi 15.1.2020).

ğın, İran vatandaşı eşin talebi, uyuşturucu kaçakçısı Türk vatandaşı eşi ve kayınbiraderi nedeniyle reddedilmiş, temyiz mahkemesi de konunun devletin takdir yetkisinde olduğunu belirtip işlemin hukuka uygun olduğu sonucuna varmıştır⁸⁵. Son olayda Türk vatandaşı eşin (ve hatta kayın biraderinin) fiillerinin nasıl yabancı eşi milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından sakıncalı hale getirdiği açıkçası anlaşılammıştır. Ayrıca ceza hukukunda suç ve cezaların şahsiliği ilkesi de gözardı edilmiş görünmektedir. Buna karşın arşiv araştırması sonucu Romanya vatandaşı eşin, Türk vatandaşı eşinin bir terör örgütünün yurtdışındaki örgüt üst düzey sorumluları ile irtibatlı olan telefon numaralarının kardeşleri üzerine kayıtlı olduğu, şahsın Romanya’da bulunan örgüt mensupları ile irtibatlı olabileceğinin ifade edilmesi, idare tarafından kamu düzeni bakımından haklı olarak sakıncalı bulunmuşsa da mahkeme aynı çatı altında yaşama ve ortak çocuklarının olması nedeniyle başvurunun kabulü yönünde karar vermiştir⁸⁶. Elbette Anayasada ve Ceza Hukukunda suç ve cezanın şahsi olması esastır. Bu çerçevede yabancı eşi, Türk vatandaşıdan ayrı tutmak isabetlidir, ancak kararda yabancı eşin de yasa dışı faaliyetlerin bir parçası olabileceği yönünde kuvvetli bir şüphe vardır. Bu durumda yabancı eşin suçla ilgisi yönünde daha fazla araştırma yapılması mümkündür.

SONUÇ

Uluslararası hukukta, milletlerarası sözleşmelerde kabul edilen evlenmenin ve sona ermesinin vatandaşlığı doğrudan etkilememesi prensibine rağmen devletlerin ve fertlerin hala geleneksel bakış açısından kurtulamadıkları, “ailede vatandaşlık birliği” gibi kaygıyı devam ettirdikleri gözlenmektedir. Türk hukuku dâhil, pek çok devletin vatandaşlık hukukunda cinsiyet ayrımı gözetilmese de evliliğin hâlâ vatandaşlık kazanma yollarında biri olması bunun en büyük göstergesidir.

Türk hukukunda yetkili makam kararıyla vatandaşlık kazanılması konusunda yetkili makamın takdir yetkisinin bulunduğu ve ilgilinin bütün şartları taşımasının kişiye vatandaşlık kazanmada mutlak hak sağlamayacağı esas kabul edilmesine rağmen yargı kararları incelendiğinde idarenin takdir yetkisinin sanıldığı kadar geniş ve gereksiz kullanılmayacağı görülmektedir.

⁸⁵ Danıştay 10. Dairesinin 9.2.2015 gün ve 2014/5966 ve K. 2015/348 sayılı kararı (erişim tarihi 15.1.2020).

⁸⁶ Ankara Bölge İdare Mahkemesi, 10. İdare Dava Dairesinin 12.4.2017 gün ve E. 2017/354 ve K. 2017/286 sayılı yazısı (erişim tarihi 15.1.2020). Bölge İdare Mahkemelerinde görülen davalarda aile birliğinin mevcudiyeti tespit edildiğinde yabancı eşi vatandaşlığa alma yönünde bir eğilim dikkati çekmektedir. Oysa bu noktada her somut olayın özelliklerine göre hareket edilmesi ve herşeyden önce idarenin takdir yetkisini ortadan kaldıracak şekilde kararların verilmemesi beklenmektedir.

İçtihatların birçoğunda “aile birliği içinde yaşama” olgusuna önem verilmekte yabancı eşin evlenme sonrası yaşantısına göre vatandaşlık şartlarının araştırılması üzerinde durulmaktadır. Ancak elimizde istatistiki veriler mevcut olmadığı için evlenme yoluyla vatandaşlık kazanma sayısını bilemiyoruz; yargıya intikal eden vakalar ise bu yolla vatandaşlık kazanılması yolunun açık bırakılmasının isabetini sorgulatır niteliktedir. İncelenen kararların tamamına yakınında yabancı eşin daha önce ülkemize gelip bazı yasa dışı işlere karıştığı, hatta takibata uğradığı, yine bir kısmında Türk vatandaşı eşin zaten muhtelif suçlardan takibata uğradığı (özellikle kadın satıcılığı, uyuşturucu gibi) görülmektedir. Böylesi bir ortamda sağlıklı aile birliğini “aynı çatı altında yaşama, Türkçe konuşabilme, birbirinin akrabasının ne iş yaptığını bilme, komşularca tanınır olmaya” indirmenin isabeti gerçekten tartışmaya açıktır. Yabancı eşin sahiden Türk toplumu ile uyum sağlayıp sağlamadığı, ne kadar süredir yasal ikamet ettiği, yasal bir işinin olup olmadığı, Türkçe okuma, yazma ve konuşabilme seviyesi gibi hususların vatandaşlığa kabulde ön plâna çıkması gerektiği düşüncesindeyiz.

Bunun yerine (vatandaşla evli) yabancıların genel olarak yetkili makam kararıyla vatandaşlık kazanma yolundan yararlandırılmaları isabetli olacaktır. Kanaatimizce, artık “evlenme” ile “vatandaşlık” ilişkisi sona erdirilmelidir.

KAYNAKÇA

- Alibaba** Arzu, “Vatandaşlığın Kazanılmasına İlişkin Karşılaştırmalı Bir Çalışma: Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi ve KKTC Hukuku”, *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, C.37, S.2, 2017, s. 34-59.
- Arslan** Şule, *Yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahat Hakkı*, İstanbul, Oniki Levha, 2018.
- Aybay** Rona, *Kadının Uyraklığı Üzerinde Evlenmenin Etkisi*, Ankara, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1980.
- Aybay** Rona ve **Özbek** Nimet, *Vatandaşlık Hukuku*, 4. Baskı, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2015.
- Berki**, Osman Fazıl, *Devletler Hususî Hukuku*, C. I, 4. Bası, Ankara, Güzel Sanatlar Matbaası, 1961.
- Berki** Osman Fazıl, “Türk Hukukunda Evlenmenin Tabiiyete Tesiri”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, Cilt 3 S. 1, 1945, s. 46-61 (Evlenme)
- Berki** Osman Fazıl, “Türk Hukukunda Evlenmenin Tabiiyete Tesiri”, *Prof. Dr. H.C. Oğuzoğlu’na Armağan*, (Editörler: A.N. İnan/E. Cansel/B. Öztan/L. Sirmen/A. Erten), Ankara 1972, s. 89-100. (Tesir)
- Bernitz Hedvig**, *EUDO Citizenship Observatory, Country Report: Sweden*, Revised and Updated 2012, <http://eudo-citizenship.eu/docs/CountryReports/Sweden.pdf> (erişim tarihi 15.1.2020).
- Council of Europe, European Treaty Series- No. 166, **Explanatory report** to the European Convention on Nationality, <https://rm.coe.int/16800ccde7>, (erişim tarihi 15.1.2020)
- Doğan** Vahit, *Türk Vatandaşlık Hukuku*, 15. Bası, Ankara, Savaş Yayınevi, 2018.
- Dolunay** Ayhan, “Vatandaşlık Hukuku Temel İlkelerinin Türk Hukuku ve Kıbrıs Türk Hukuku Açısından Değerlendirilmesi”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* C. 29, S. 122, 2016, s. 369-416.
- Elçin** Doğa, “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Danıştay Kararları Işığında Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nda Aile İkamet İzni”, *Milletlerarası Özel Hukukta Güncel Meseleler Sempozyumu*, (Editörler: V. Doğan/ A.Ç. Yılmaz/L. Ayhan İzmirli) Ankara, Savaş Yayınevi, 2019, s. 151-207.
- Erdem** Bahadır, *Türk Vatandaşlık Hukuku*, İstanbul, Beta Basım, 2010.
- Erdem** B. Bahadır, “Vatandaşlık Kanunu Tasarısında Evlenme ile Türk Vatandaşlığının Kazanılmasına İlişkin Düzenleme”, *Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı Sempozyumu (29 Şubat 2008) Bildiriler* (Editörler: V. Doğan/ F.B. Tanrıbilir/B. Şit), Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2008, s. 97-105 (Evlenme).

- Erkan** Mustafa, “Türk Vatandaşlığının Sonradan Kazanılmasında “Milli Güvenlik” ve “Kamu Düzeni” Kavramlarının İncelenmesi”, *Milletlerarası Özel Hukukta Güncel Meseleler Sempozyumu*, (Editörler: V. Doğan/A.Ç. Yılmaz/L.Ayhan İzmirli), Ankara 2018, s. 17-38.
- Göger** Erdoğan, *Türk Tâbiyet Hukuku*, Dördüncü Bası, Ankara, Sevinç Matbaası, 1979.
- Göger** Erdoğan, *Türk Tâbiyet Hukuku*, Dördüncü Bası, Ankara, Sevinç Matbaası, 1979.
- Gümüslü-Tunçağıl** Gülce, “Aile İkamet İzni ve Kadın Eşin Durumu”, 2. *Uluslararası Kadın ve Hukuk Sempozyumu*, C. I, (Editörler: S. S. Gökalp-Alica / N. Basa), 2019, <http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/633.pdf>, s. 731-745 (erişim tarihi 15.1.2020).
- Güngör** Gülin, *Tâbiyet Hukuku*, 7. Bası, Ankara, Yetkin Yayınları, 2019. (Tâbiyet)
- Güngör** Gülin, “The Acquisition of Turkish Nationality by Way of Marriage Following the June 2003 Amendmend”, *Ankara Law Review*, C. 1, S. 1, 2004, s. 29-49 (Marriage).
- Güngör** Gülin, “Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi”, *Prof. Dr. Yılmaz Altuğ’un Anısına Armağan, Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, C. 17-18, S.1-2, 1997-1998, s. 229-250. (Sözleşme)
- Kristol** Anne ve **Dahinden** Janine, “Becoming a Citizen Through Marriage: How Gender, Ethnicity and Class Shape the Nation”, *Citizenship Studies*, C. 24, S. 1, 2020, s. 40- 56.
- ..... “<https://www.lexpera.com.tr>” veri tabanı (Yargı kararları bu veri tabanından temin edilmiştir.) (erişim tarihi 15.1.2020)
- Nomer** Ergin, *Türk Vatandaşlık Hukuku*, 24. Bası, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2018 (Vatandaşlık).
- Nomer** Ergin, “Türk Vatandaşlık Hukukunun Genel İlkeleri”, *İstanbul Üniversitesi Cumhuriyet’in 75. Yıl Armağanı*, İstanbul, İstanbul Üniversitesi, 1999, s. 733-743. (İlkeler)
- Oztürk** Necla, *Milletlerarası Özel Hukukta Aile Kurma Amaçlı Evlilik Benzeri Yaşam Modelleri*, Ankara, Adalet Yayınevi, 2016.
- Perçin** Gizem Ersen, “Kuzey Kıbrıs ve Türk Vatandaşlık Hukuklarına İlişkin Bir Karşılaştırmalı Hukuk Çalışması”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Y. 7, S. 27, Temmuz 2016, s. 215-244.
- Sakmar** Ata, “Kadınla Erkek Arasındaki Hukuki Eşitlik İlkesi ve Vatandaşlık Hukuku”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C. 44, S.1-4, 1978, s. 123-133.

- Sargın** Fügen, “Türk Vatandaşlığı Kanunu’nda Değişiklik Yapan 2003 Tarihli ve 4866 Sayılı Kanun Kapsamında Bir Değerlendirme”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 53, S. 1, 2004, s. 27-63.
- Sirmen** Kazım Sedat, “Eş Cinsel Birliktelikler ve Bunların Kanunlar İhtilâfı Hukukunda Düzenlenişi”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 58, S. 4, 2009, s. 825-879.
- Tanrıbilir** F. Bilge, “Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısının Hazırlanması Nedenleri Üzerine”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, C. 20, S. 72, 2007, s. 37-54 (Tasarı).
- Tanrıbilir** Feriha Bilge, “Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi ve Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı”, *Vatandaşlık, Göç, Mülteci ve Yabancılar Hukukundaki Güncel Gelişmeler Uluslararası Sempozyum Bildirileri*, 15 ve 16 Mayıs 2009, Anadolu Üniversitesi Eskişehir (editörler: K. Hailbronner/B. Tiryakioğlu/E. Küçük/K. Schneider), Ankara, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, 2010, s. 96-113 (Sözleşme)
- Tanrıbilir** Feriha Bilge, “Yabancıların Türk Yetkili Makamları Önünde Evlenmesi ve Kamu Düzenine Aykırılık Meselesi”, *Milletlerarası Özel Hukukta Güncel Konular Sempozyumu*, 21-22 Nisan 2016 Eskişehir, Anadolu Üniversitesi, (Editörler: B. Tiryakioğlu/M. Aygün/A. Önal/K. Altıparmak/C. Kaya), Ankara, Yetkin Yayınları, 2016, s. 457-475 (Kamu Düzeni).
- Turhan** Turgut, *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Yurttaşlık Hukuku*, Ankara, Turhan Kitabevi, 2002.
- Turhan** Turgut ve **Tanrıbilir** Feriha Bilge, *Vatandaşlık Hukuku*, 4. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, 2017.
- Uluocak** Nihal, *Türk Vatandaşlık Hukuku*, İstanbul Filiz Kitabevi, 1984.
- Unat** İlhan, *Türk Vatandaşlık Hukuku (Metinler, Mahkeme Kararları)*, Ankara, Sevinç Matbaası, 1966.
- van Oers** Ricky ve **de Hart** Betty ve **Groenendijk** Kees, *Report on Citizenship Law: The Netherlands*, EUDO Citizenship Observatory, Revised and updated January 2013, <http://eudo-citizenship.eu/docs/CountryReports/Netherlands.pdf> (erişim tarihi 15.1.2020).

